

SÈRIE CONFLICTES OBLIDATS

SRI LANKA

Institut de Drets
Humans de Catalunya

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació
Oficina de Promoció de la Pau
i dels Drets Humans

ÍNDIX

SRI LANKA: CLAUS DEL CONFLICTE I PERSPECTIVES DE FUTUR, *María Vilellas Ariño*

I. ANTECEDENTS: DOS DÈCADES DE CONFLICTE ARMAT, UN PAÍS DIVIDIT	3
II. UN PROCÉS DE PAU ESPERANÇADOR, UNES EXPECTATIVES TRUNCADES	7
III. ALGUNES CLAUS PER ENTENDRE EL PROCÉS DE PAU	11
1. La internacionalització de les negociacions	11
2. Reptes, riscos i oportunitats	20
IV. BIBLIOGRAFIA	27

ALGUNS APUNTS ACTUALS SOBRE ELS DRETS HUMANS A SRI LANKA, *M.C.M. Iqbal*

I. INTRODUCCIÓ	28
II. ESTAT D'EXCEPCIÓ	29
III. SEGRESTS, DESAPARICIONS I ASSASSINATS	30
IV. NENS SOLDAT	32
V. DESPLAÇATS INTERNS	33
VI. EL DRET A LA LLIBERTAT D'OPINIÓ I EXPRESSIÓ	34
VII. LLIBERTAT DE MOVIMENT I ACCÉS HUMANITARI	35
VIII. LA INSEGURETAT DELS DEFENSORS DELS DRETS HUMANS	37
IX. EL PODER JUDICIAL COM A PROTECTOR DELS DRETS HUMANS	37
X. CONCLUSIÓ	40

SOMNIS IMPOSSIBLES: A LA RECERCA DE LA VERITAT, LA JUSTÍCIA I LA RECONCILIACIÓ EN EL CONFLICTE DE SRI LANKA, *Kishali Pinto Javawardena*

I. INTRODUCCIÓ	42
II. L'ESCALADA DE LA CULTURA DE LA VIOLÈNCIA	45
III. EL FRACÀS DE LES COMISSIONS D'INVESTIGACIÓ PER IMPEDIR VIOLACIONS	66
IV. CONCLUSIÓ	78

L'ORGANITZACIÓ DE LES NACIONS UNIDES I LA PROTECCIÓ DELS NENS EN ELS CONFLICTES ARMATS: CAS DE SRI LANKA, *Montserrat Tafalla Plana*

I. INTRODUCCIÓ	82
II. EVOLUCIÓ DE LA PROTECCIÓ DELS NENS EN CONFLICTES ARMATS A LES NACIONS UNIDES	82
III. LA TASCA DEL CONSELL DE SEGURETAT A LA QÜESTIÓ DELS NENS I ELS CONFLICTES ARMATS: EL MECANISME DE VIGILÀNCIA I PRESENTACIÓ D'INFORMES	92
IV. EL CAS DE SRI LANKA	104
V. BIBLIOGRAFIA	119
VI. DOCUMENTACIÓ DE L'ORGANITZACIÓ DE LES NACIONS UNIDES	119
VII ANNEXES	122

SRI LANKA: CLAUS DEL CONFLICTE I PERSPECTIVES DE FUTUR*

I. ANTECEDENTS: DOS DÈCADES DE CONFLICTE ARMAT, UN PAÍS DIVIDIT

El febrer de l'any 2002, el Govern de Sri Lanka i el grup armat d'oposició LTTE (Tigres d'alliberament de la Terra Tamil) convenien la firma d'un acord d'alto al foc que suposava la interrupció dels enfrontaments armats que havien devastat el país des que el 1983 s'iniciés un conflicte armat que, al llarg del seu transcurs, ha causat la mort de més de 75.000 persones¹. La firma d'aquest acord d'alto al foc va permetre l'inici d'un procés de negociació, en el què el Govern de Noruega va jugar el paper de mediador oficial, facilitant les converses i trobades entre les parts. No obstant, durant l'any 2006 la greu escalada de la violència va portar a la represa oberta i virulenta del conflicte armat provocant centenars de morts i milers de desplaçats. A principis de l'any 2008, el procés finalitzava de manera definitiva en retirar-se les parts signants de l'acord d'alto al foc que, si bé de manera únicament formal, s'havia mantingut vigent des de la seva firma.

Per entendre les causes d'aquest conflicte s'ha de fer referència a la marginació que pateix la població tamil, minoritària al país però

* María VILLELLAS ARIÑO, Investigadora de l'Escola de Cultura de Pau de la UAB.

¹ Segons la Armed Conflict Database del International Institute for Strategic Studies [consultada el 15 de maig de 2008], el número total de persones mortes a conseqüència del conflicte armat és de més de 75.110. <http://www.iiss.org/publications/armed-conflict-database/>

concentrada geogràficament al nord i a l'est del país -zones en les que el conflicte armat ha tingut el seu epicentre -, després de la proclamació d'independència de l'illa l'any 1948, així com les seves aspiracions d'autodeterminació i de creació d'un Estat tamil independent, mai satisfetes. Durant l'època de la colonització anglesa de l'illa, els tàmils havien gaudit de certs privilegis socials i econòmics que van veure's minvats amb la fi del període colonial. Amb l'arribada de la independència, la comunitat cingalesa (ètnia majoritària i que habita les províncies centrals i meridionals del país) es fa amb les posicions de poder i inicia un procés de consolidació de privilegis i d'exclusió de la minoria tamil, produint-se, així, una "cingalització" de l'Estat.

L'esclat del conflicte armat va estar precedit de diversos episodis de tensió i de violència entre les dues comunitats. En les dècades prèvies al seu inici es van produir greus tensions entre cingalesos i tàmils, que van accentuar-se a finals de la dècada dels 70. El grup armat d'oposició tamil LTTE, fundat l'any 1972, inicia el conflicte armat el 1983 amb un atac que causa la mort de dotze soldats i contra el qual el Govern respon amb represàlies que causen la mort d'entre 2.000 i 3.000 persones.

Des del 1983, el conflicte armat que ha devastat el país s'ha desenvolupat en quatre fases. La primera d'elles va concloure amb una petita treva de tres mesos a principis de l'any 1990. Aquest període va deixar un terrible llegat de 20.000 persones mortes, 750.000 desplaçades a l'interior del país i més de 120.000 refugiats, que fonamentalment van fugir a la Índia. El juny de 1990, el LTTE va trencar la treva i va reiniciar el conflicte armat, en una segona fase el desenvolupament de la qual tindrà com a conseqüència la divisió del país en tres zones clarament diferenciades: el Nord, amb

un 95% de població tamil, l'Est, on conviuen tamils (42%), musulmans (32%) i cingalesos (25%); i les set províncies centrals i meridionals del país, habitades majoritàriament per cingalesos .

Des que el 1993 es va iniciar un procés informal de negociació amb Europa, que va culminar amb una trobada patrocinada pel Comitè Internacional de la Creu Roja el 1994 entre la delegació governamental i el LTTE. Tot aquest procés exploratori va tenir com a resultat final un alto al foc i l'obertura de negociacions el gener de 1995, situació que únicament va durar fins l'abril del mateix any, quan van re iniciar-se les hostilitats, que duraran fins la firma d'un alto al foc el gener del 2002.

L'any 2000, en un context de clar estancament militar en el conflicte després que el LTTE hagués obtingut importants victòries militars i tingués el control sobre alguns punts estratègics de l'illa, totes dues parts van demanar a Noruega que facilités unes negociacions de pau. Així doncs, el febrer del 2002 es va firmar un acord d'alto al foc i es va iniciar un procés que va durar fins el 2006, període durant el què es van mantenir diverses rondes de negociació amb la mediació de Noruega a Tailàndia, Japó, Alemanya i a la pròpia Noruega. A més a més, va desplegar-se una missió de supervisió de l'alto al foc integrada pels països nòrdics (Dinamarca, Finlàndia, Noruega, Suècia i Islàndia). No obstant, la decisió adoptada pel LTTE l'any 2003 de suspendre la seva participació directa en les negociacions de pau al·legava que el Govern estava intentant marginar al grup armat del procés de negociació. Tot i la retirada, es va mantenir l'acord d'alto al foc i es van produir diversos intents per part de Noruega de relançar les negociacions de pau.

No obstant, al llarg del 2006 el deteriorament de la situació al país és notable i els episodis esporàdics van augmentar la seva

freqüència i la seva intensitat provocant centenars de víctimes mortals i de població desplaçada així com la represa del conflicte armat. El líder tamil Prabhakaran va declarar, el 27 de novembre, que davant de l'evolució de la situació no li quedava cap altra opció que pressionar per a la creació d'un Estat independent, fet que, segons nombrosos analistes, va suposar la defunció *de facto* de l'acord d'alto al foc. Aquestes declaracions van provocar, paradoxalment, l'oferta del President M. Rajapakse, de mantenir conversacions directes amb el líder tamil. Tot i això, en paral·lel, es van produir greus violacions dels drets humans per part de les dues bandes en conflicte i les FFAA van acusar al LTTE d'utilitzar la població civil com a escut humà.

L'ofensiva militar iniciada per les FFAA el 2006 va erosionar notablement la capacitat militar del LTTE i li va permetre prendre el control de bona part de la regió oriental del país durant l'any 2007, obligant al LTTE a arregar-se a zones selvàtiques i a abandonar feus que havien controlat durant els últims 15 anys. A més a més, el líder de l'ala política del LTTE i principal negociador del grup en els últims anys, va morir en un bombardeig de les FFAA. Davant d'aquesta situació, a finals de novembre, el líder del LTTE, Prabhakaran, va amenaçar tàcitament amb estendre la violència a tot el país si el Govern intentava guanyar posicions també a la zona septentrional del país. En aquest sentit, el LTTE va demostrar una gran capacitat bèl·lica quan, per primer cop, va dur a terme atacs aeris, inclús en les immediacions de Colombo.

A finals d'any, el Govern va amenaçar amb il·legalitzar novament al LTTE (fet que va impedir el reinici de les converses de pau) i va retirar-se formalment de l'acord d'alto al foc del 2002 (de fet interromput des del 2006) al·legant milers de violacions per part del

LTTE. La ruptura formal de l'acord d'alto al foc entre les parts es va materialitzar els primers dies del 2008, donant lloc a una escalada de la violència sense precedents a l'illa. Des que a principis del 2006 es col·lapsés el procés de pau i es reiniciessin les hostilitats entre les FFAA i el LTTE haurien mort més de 5.000 persones (una cinquena part de les quals civils) i unes altres 200.000 s'haurien vist forçades a desplaçar-se.

II. UN PROCÉS DE PAU ESPERANÇADOR, UNES EXPECTATIVES TRUNCADES

L'inici de les negociacions de pau l'any 2002 va estar precedit de la firma d'un acord formal d'alto al foc. Aquest acord preveia el cessament total de totes les activitats militars (incloent el desarmament dels grups paramilitars); l'establiment de mesures per a la restauració de la normalitat (mesures de confiança i cessament d'hostilitats en contra de la població civil); i la creació de la Missió de Monitoratge de l'alto al foc integrada pels cinc països nòrdics (SLMM, per les seves sigles en anglès). L'acord d'alto al foc va permetre l'inici de les negociacions de pau oficials que van formalitzar-se a través de sis trobades directes entre les parts, amb la presència de Noruega, tres d'elles celebrades a Tailàndia, una a Noruega, una a Alemanya i una altra al Japó². A més a més, el Govern va retirar prèviament la prohibició que existia sobre el LTTE per a permetre les trobades directes entre ambdues parts. Dos anys

² Es pot consultar l'agenda completa de les negociacions, així com els comunicats públics efectuats a la fi de cada trobada i d'altres informacions rellevants sobre el procés de pau, a la pàgina web oficial del Govern d'Sri Lanka sobre el procés de pau. <http://www.peaceinsrilanka.org/>

abans, la presidenta, Chandrika Kumaratunga, i el LTTE havien demanat a Noruega la seva intervenció en el procés.

Un dels punts més destacables d'aquest procés va ser l'acord al què van arribar les parts durant la celebració de la tercera ronda de negociacions a Oslo. Al document, fet públic a la fi d'aquesta trobada, i conegut com a *Oslo Communiqué*³ es recollia la intenció de les parts d'"explorar una solució fundada en el principi d'autodeterminació interna a les àrees habitades històricament per la població de la llengua tamil, basat en una estructura federal en el marc d'una Sri Lanka unida". Es tractava d'un punt de partida satisfactori per ambdues parts, tot i que no era així per d'altres actors externs al procés de negociació absolutament indispensables a l'hora de garantir la sostenibilitat d'una possible solució definitiva al conflicte.

a) La ruptura de les negociacions

El mes d'abril del 2003, el LTTE va decidir abandonar les negociacions de pau i suspendre la seva participació, tot i que amb el compromís de mantenir vigent l'acord d'alto al foc. En aquell moment, en una carta dirigida al primer Ministre, R. Wickremesinghe (un dels grans impulsors d'aquest), el LTTE va esgrimir tres motius principals per a justificar la seva retirada. En primer lloc, la sensació que el Govern els estava marginant en les relacions que amb la comunitat de donants s'estaven establint⁴ en

³ El text íntegre es pot consultar a la pàgina web del Secretariat de Pau del Govern d'Sri Lanka

<http://www.peaceinsrilanka.org/peace2005/Insidepage/PressRelease/RNG/RNG5thDec.asp>

⁴ Com s'explicarà en l'apartat relatiu a la internacionalització del procés de pau, els donants han jugat un paper clau en tot aquest procés, i a través de la

relació a la recerca d'assistència econòmica pel país. En segon lloc, el no desallotjament dels emplaçaments civils ocupats per forces militars, especialment a la Zona d'Alta Seguretat de Jaffna. Per últim, el LTTE apuntava que l'estratègia de lluita contra la pobresa establerta pel Govern no havia estat capaç de fer front a la situació de devastació en la que es trobava el nord-est de l'illa després d'anys de conflicte armat⁵.

Tot i això és important assenyalar que a més d'aquestes raons explicitades pel grup armat, altres factors han de ser tinguts en compte per entendre el veritable abast i motivació de la ruptura. Un primer aspecte va ser la sensació del LTTE que el Govern intentava situar-se en una posició de poder des de la que pugues limitar la capacitat de maniobra del grup armat, posant-se fi a la igualtat entre les parts. Com acostuma a passar en moltes negociacions de pau, els actors no governamentals acostumen a trobar-se en desavantatge amb respecte als Governos (tant pel que fa a la disposició de recursos materials, com d'altres tipus: habilitats de negociació, el nivell de legitimitat dels acords polítics, o el reconeixement per part de la comunitat internacional, entre d'altres). En el cas d'Sri Lanka, la intervenció de Noruega en el seu paper de facilitador del procés hauria intentat pal·liar aquesta desigualtat en els inicis de les negociacions.

Una altra de les qüestions que va actuar de detonant per a l'abandonament per part del LTTE del procés negociador va ser la

creació d'una conferència de donants copresidida per Noruega, Japó, EEUU i la UE, la comunitat internacional ha canalitzat la seva participació i el seu suport al procés.

⁵ GOODHAND, J. and KLEM, B. et. al., *Aid, Conflict and Peacebuilding in Sri Lanka, 2000-2005*. The Asia Foundation, 2005

celebració d'una reunió preparatòria de la Conferència de Donants de Tokio als EEUU. L'inclusió del LTTE a les llistes d'organitzacions terroristes del Govern nord-americà feia impossible l'assistència del grup armat a la reunió, i aquest impediment va alimentar la percepció que estaven sent exclosos d'un procés que la comunitat internacional semblava estar condicionant de manera creixent. Així doncs, es percebia que, cada cop menys, el procés estava en mans dels actors locals i més en mans dels internacionals.

El LTTE va sentir que aquesta situació els retornava a l'escenari inicial d'asimetria, en el què la seva capacitat de pressió per assolir les seves aspiracions es veia notòriament minvada, al veure's novament encasellat en la consideració de grup terrorista, amb les connotacions que aquest qualificatiu comporta, en termes de falta de legitimitat i de reducció del perfil polític del grup. És probable que aquesta sensació que estaven sent relegats i passant a ser considerats com a interlocutors de segona portarà al grup armat a llançar la seva proposta de creació d'una administració interina pel Nord i l'Est de l'illa immediatament després del seu abandonament de la taula de negociacions. Aquesta proposta establí la creació d'aquesta administració per un període de cinc anys, sota el control del LTTE, període després del qual se celebrarien eleccions. L'incorporació a l'agenda de les negociacions d'aquesta proposta va passar a ser *conditio sine qua non* pel retorn del grup armat a les negociacions.

Als detonants immediats que van comportar la ruptura de les negociacions de pau s'ha d'afegir la sensació, cada cop més generalitzada, que el procés de pau no estava tenint resultats concrets i que l'únic benefici tangible estava sent l'acord d'alto al foc. Aquest ha estat el major èxit del procés de pau, la suspensió

temporal de les hostilitats, però no obstant, el progressiu deteriorament del seu compliment i el fet que les violacions que s'hi van cometre en contra deixessin de ser fets puntuals i aïllats per a convertir-se en cada cop més freqüents va comportar que, cada cop més, les veus contràries al procés de pau aconseguissin notorietat. D'altra banda, les zones de més oposició al procés de pau ni tan sols havien percebut els beneficis de la pau, ja que no s'havien vist afectades per la destrucció ocasionada pel conflicte armat, i, per tant, no s'havien dut a terme projectes de reconstrucció. Aquesta circumstància va ser aprofitada pels sectors polítics contraris a les negociacions de pau per a difondre la idea que únicament la població tamil estava sent beneficiada pel procés.

III. ALGUNES CLAUS PER ENTENDRE EL PROCÉS DE PAU

1. LA INTERNACIONALITZACIÓ DE LES NEGOCIACIONS

Una de les característiques més notables del procés de pau iniciat va ser el seu elevat grau d'internacionalització fet que va comportar que la presència de determinats actors externs al país, no tan sols fos continuada sinó que, en certs moments, inclús arribés a condicionar-lo.

La percepció que aquest procés estava patint una "sobreinternacionalització", va ser un dels factors que van portar al LTTE a abandonar les converses de pau poc més d'un any després que haguessin donat començament. El LTTE va estimar excessiva l'implicació de la comunitat internacional, assenyalant que eren actors externs , particularment els donants, que eren els que

estaven dictant l'agenda, i no els protagonistes, és a dir el propi LTTE i el Govern.

De tota manera, caldria preguntar-se si aquesta "sobreinternacionalització" responia a una simple percepció per part del LTTE o, si al contrari, era un reflex de la realitat de les negociacions de pau. Al contrari del que passa a molts conflictes armats contemporanis, en el cas d'Sri Lanka el conflicte armat s'havia mantingut relativament aliè a qualsevol ingerència de la comunitat internacional prèviament a l'inici de l'actual procés de pau, amb l'excepció de la intervenció de la Índia durant la dècada dels vuitanta. Tant en el cas de les Nacions Unides com en el d'altres actors internacionals i diplomàtics presents al país, la voluntat del govern havia estat la de que aquests actors mantinguessin un perfil baix, fet que havia conduït a una intervenció de la comunitat internacional certament limitada. La Diàspora tamil es mereixeria una menció a part per haver jugat un paper fonamental en el sosteniment del LTTE des de països com Canadà, Austràlia o Noruega, si bé aquesta diàspora no pot ser considerada com un actor exterior en sentit estricte.

La firma de l'acord d'alto al foc, patrocinat per Noruega, va suposar un gir de 180 graus, en incorporar als actors internacionals a l'alçada d'un tercer en tot aquest procés. D'una banda, Noruega, com a facilitadora del diàleg entre el Govern i el LTTE, però també al cap de la SLMM. De l'altra, els donants, agrupats en una aliança formada per la UE, EEUU, Japó i en la que també entra Noruega. La comunitat de donants pretenia oferir una sèrie d'incentius als actors enfrontats, de tal manera que es pogués arribar a un punt de no retorn en el què la represa de les hostilitats armades es convertís en impossible.

Tot i que aquesta posició dels donants va revelar-se com a ineficaç, i les crítiques que s'han vessat des dels diferents sectors per l'excessiva confiança que els donants van posar en el desenvolupament d'un procés de pau tan marcadament economicista, han estat nombroses.

En primer lloc, és necessari assenyalar que el conflicte armat es trobava geogràficament molt localitzat, com ja s'ha assenyalar, a l'Est i al Nord del país. Aquestes van ser, per tant, les zones que es van beneficiar en major mesura dels esforços econòmics de reconstrucció. Es tractava de zones que havien resultat àmpliament devastades durant els anys de violència bèl·lica, i la població de les quals era molt favorable a un procés de pau que pogués posar fi a la guerra.

D'altra banda, la població amb una opinió no tan favorable al procés es trobava a l'Oest i al Sud de l'illa, zones que, per no haver patit l'impacte de la guerra, tampoc es van beneficiar de la reconstrucció i, en conseqüència, no van millorar la seva opinió al respecte gràcies a la implementació de mesures de rehabilitació postbèl·lica. És a dir, que el dividend de pau va portar beneficis per aquells que ja, prèviament, donaven suport al procés de negociació i que gairebé no van repercutir de manera directa en els sectors més contraris a aquest procés.

D'altra banda, des de determinats sectors s'ha criticat la intenció de la comunitat internacional d'aprofitar la seva posició de donants per a forçar determinades reformes econòmiques encaminades a una major liberalització de l'economia del país i la potenciació de les privatitzacions, seguint les seves pròpies agendes i descuidant les dinàmiques internes del país. L'agenda neoliberal del Primer Ministre

en aquesta època, R. Wickremesinghe, i l'agenda neoliberal de la comunitat internacional va confluïr en el procés de pau, deixant de banda les causes estructurals del conflicte armat i prioritant el creixement econòmic i l'obertura de mercats. Govern i comunitat internacionals van coincidir en considerar que una millora de les condicions materials seria un incentiu suficient per a no retornar als enfrontaments armats. Alguns sectors del país van arribar a afirmar que l'aproximació del partit del Primer Ministre al procés de pau era únicament en termes econòmics, en considerar la pau com un escenari favorable per al creixement econòmic, però que no partia d'un reconeixement als drets del poble tamil.

Cal afegir que un dels punts crítics en tot aquest procés ha estat la qüestió de l'agenda de drets humans en la negociació. La comunitat internacional també van condicionar el seu ajut a que es fessin avenços en aquest sentit, fonamentalment pel que fa al reclutament de menors soldats. El LTTE va considerar la inclusió a l'agenda d'aquests aspectes com la intromissió, però, no obstant, des de nombrosos actors de la societat civil s'ha considerat que, al contrari, la comunitat internacional no va pressionar amb prou fermesa per tal que determinats principis fossin respectats. Com que l'objectiu era donar suport i finançar un procés de pau, la comunitat internacional va voler incloure l'exigència de certes garanties i el respecte a determinats principis internacionalment acceptats. Tot i això, van primar les consideracions econòmiques i les qüestions de drets humans van quedar relegades a un segon pla, fet que va contribuir a incrementar la percepció que els donants buscaven la transformació de les polítiques econòmiques del país en el seu propi benefici.

No obstant, des que el procés de pau va entrar a la seva fase crítica i d'estancament, la participació de la comunitat internacional es va veure considerablement reduïda, amb l'excepció de la crisi generada pel tsunami, tot i que la intervenció en aquestes circumstàncies adquireix uns matisos completament diferents. Des d'alguns sectors involucrats en el procés de pau s'ha criticat aquesta postura, per considerar que part de la comunitat internacional només s'involucra i es compromet amb la construcció de la pau i els processos de negociació quan les probabilitats d'èxit són elevades, i, per tant, augmenta el prestigi d'aquells que van oferir el seu acompanyament al procés però que són molt pocs els que mantenen el seu compromís quan les perspectives no són tan esperançadores.

a) El paper facilitador de Noruega

La consideració que el paper de Noruega ha estat encomiable i el fet que ningú pot posar en dubte el seu compromís desinteressat amb aquest procés és gairebé de consens, amb l'excepció dels sectors més recalcitrants i ultra nacionalistes de la societat cingalesa. Les crítiques que s'han fet sobre la seva gestió del procés durant el temps que va comptar amb la confiança de les parts són certament tímides i gairebé sempre constructives. No obstant, pot ser útil apuntar al menys, quines són les recriminacions que els sectors anteriorment mencionats van fer, ja que, al marge que aquestes afirmacions siguin qüestionables, a ningú no se li escapa que en un procés de pau, tant important com els fets objectius, són les percepcions, ja que aquestes poden enviar en orris tots els esforços benintencionats que puguin dur-se a terme. Efectivament, aquestes crítiques responien més a percepcions, posteriorment instrumentalitzades per alguns sectors cingalesos, que no pas a actuacions reals o fets objectius.

En primer lloc, Noruega va ser acusada de no haver tingut una postura imparcial i d'haver afavorit al LTTE. Com es va assenyalar anteriorment, en els moments inicials del procés, Noruega va dur a terme un procés d'empoderament del LTTE per tal d'igualar les diferents parts immerses en les negociacions. D'altra banda, la presència d'una destacada comunitat de la diàspora tamil a Noruega també va contribuir a enfortir aquesta percepció d'una major proximitat entre Noruega i la comunitat tamil i, per extensió, el LTTE.

En segon lloc, el fet que Noruega desenvolupés diversos papers simultàniament, com el de la facilitació de les negociacions i la supervisió de l'alto al doc (a través de la SLMM) també va afegir algun problema, en el sentit que va generar-se certa confusió, i el mandat de la SLMM no va quedar suficientment clar enfront de la societat. A més a més, aquests dos rols comportaven tasques contradictòries, ja que, d'una banda, s'havia de generar confiança en les parts implicades pel bon desenvolupament de les negociacions, i de l'altra, denunciar-les quan incomplien l'alto al foc. És necessari puntualitzar que si Noruega desenvolupa els dos rols és perquè les parts així ho van sol·licitar, però, tot i aquesta petició, són dues tasques difícilment compatibles.

b) La participació de les dones en el procés de pau

Quan les negociacions entre el Govern i el LTTE van començar, la presència de les dones era extremadament reduïda. La delegació negociadora governamental estava formada íntegrament per homes i en el cas de la delegació del LTTE, únicament una dona formava part de l'equip, que, a més, era l'esposa del principal líder negociador del grup armat. No obstant, a Sri Lanka, havia existit un

moviment de dones per la pau així com una militància feminista molt activa en els anys anteriors, i les organitzacions de dones van reclamar el seu espai en aquestes negociacions, ja que, en els seus inicis es postulaven com un dels actors decisius pel futur de l'illa. Des de la dècada dels 80, les organitzacions de dones s'havien involucrat activament en les qüestions relatives al conflicte ètnic i els drets humans, particularment denunciant l'impacte que aquest conflicte estava tenint sobre la vida de les dones⁶. Al llarg dels anys 80 i 90 sorgeixen diversos grups de dones molt actius en l'àmbit públic que es mobilitzaren al voltant dels eixos abans esmentats (drets humans i impacte de la guerra) posant en qüestió la política governamental respecte el conflicte armat, d'una banda, i denunciant les conseqüències que aquest conflicte està tenint sobre el conjunt de la societat d'Sri Lanka, de l'altra.

Aquesta situació va provocar que, en el moment d'iniciar-se les converses de pau existís una certa base social conscienciada respecte la importància de la participació de les dones en el procés formal de pau⁷. Com ja ha passat en d'altres processos de pau i negociació⁸, un determinat context internacional va acabar donant

⁶ SAMUEL, K., "Gender difference in conflict resolution: The case of Sri Lanka" en *Gender, peace and Conflict*. 2001, PRIO

⁷ Com assenyala UNIFEM, es més probable que les dones puguin tenir un impacte en les negociacions de pau quan existeix una certa base social i una xarxa de dones amb una agenda comú per la pau. UNIFEM, *Securing the peace. Guiding the International Community towards women's effective participation throughout peace processes*. UNIFEM, October 2005

⁸ En el cas de les negociacions de pau a Guatemala el 1996, el fet que un any abans s'hagués celebrat la IV Conferència Mundial de las Dones a Beijing, va servir per a la incorporació de les qüestions de gènere a l'agenda de les negociacions.

un impuls a les legítimes reclamacions de les dones per tal de ser incorporades al procés. En el cas d'Sri Lanka, va ser la combinació de, fonamentalment, dos factors el que va servir per a enfortir les reivindicacions de les organitzacions i els moviments de dones. En primer lloc, l'aprovació, l'octubre del 2000 de la Resolució 1325 del Consell de Seguretat de la ONU sobre les dones, la pau i la seguretat.

Aquesta resolució, des de la seva aprovació, s'ha convertit en un document de referència per a les organitzacions de dones en molts països afectats per conflictes armats, que l'han utilitzat per a exigir als seus Governos i a aquells actors de la comunitat internacional implicats en el context concret, que les necessitats de les dones siguin tingudes en compte, així com la creació d'espais propis de participació en les negociacions que han comportat la fi d'alguns conflictes armats. Es tracta, per tant, d'una eina pràctica de construcció de pau i d'un instrument de pressió política, ja que l'acompliment d'allò establert per la Resolució és un compromís exigible als Estats membres de Nacions Unides.

Caldria destacar que, gràcies a l'existència d'aquesta resolució, van poder-se vehicular les reivindicacions de les dones respecte el dret a tenir una major participació en les negociacions de pau. Aquestes, davant la inicial indiferència de l'Executiu van donar inici a un procés de pressió i generació d'aliances internacionals. Aquestes pressions van sumar-se a la sensibilitat del Govern noruec cap al tema que, a més va sentir-se interpel·lat per l'existència de la resolució.

La participació de les dones en les negociacions de pau va fer-se efectiva a partir de la tercera ronda, en la que s'acorda la creació

d'un subcomitè que posteriorment serà denominat pels seus integrants com a subcomitè de gènere. Les integrants volien aportar una visió àmplia des d'una perspectiva de gènere i no únicament de les dones. Cal puntualitzar, no obstant, que va tractar-se d'un comitè en el que només van participar-hi dones, cinc en cada delegació, tot i que les representants de la delegació governamental no eren integrants del Govern sinó que provenien dels àmbits acadèmics i activistes feministes. El subcomitè va ser facilitat per una Consellera del Govern noruec, A.N.Heiberg, antiga Presidenta de la Federació Internacional de la Creu Roja. Al llarg de les diferents trobades que les representants va mantenir, es va decidir que els temes que formarien part de la seva agenda serien els següents: desenvolupament socioeconòmic, participació política, reconstrucció, reintegració, reconciliació, salut i educació. A més, el subcomitè havia de formular les pautes per a la incorporació de la perspectiva de gènere en les diferents taules de negociació i subcomitès.

Al llarg de les trobades que les dones tàmils i cingaleses van mantenir va existir un acord clar sobre els temes de l'agenda. No obstant, la ruptura de les negociacions de pau oficials va impedir que el subcomitè de gènere (orgànicament lligat) prosseguís el seu procés, que, potser, hagués pogut continuar de no haver tingut una dependència directa de la marxa del procés oficial. Les dones tàmils i cingaleses van ser capaces d'elaborar una agenda comú sobre la que discutir, establint les seves pròpies prioritats i amb un mateix punt de partida: el reconeixement dels efectes devastadors que el conflicte armat havia tingut sobre la vida de les dones. Potser un espai estretament lligat a les negociacions oficials entre Govern i LTTE hagués permès a les dones continuar amb el seu propi procés de negociacions.

Algunes qüestions que és important assenyalar són que, en primer lloc, davant l'absència de les dones en les delegacions oficials, la creació del subcomitè de gènere va ser una solució intermèdia que va permetre garantir un mínim espai de participació i, a més, va suposar el reconeixement oficial per totes dues parts de la importància de les qüestions de gènere i de la participació de les dones. No obstant, la dinàmica del procés i la seva ruptura poc temps després que s'iniciés l'activitat del subcomitè de gènere, el va convertir en més simbòlic que una altra cosa. Donat el brevíssim lapsus de temps que va durar és realment difícil avaluar l'impacte real d'aquest comitè i tampoc poden fer-se prediccions respecte la seva continuïtat en el cas que es produís una represa de les negociacions. No obstant, tant el Govern com el LTTE, així com la comunitat internacional, haurien de valorar com un actiu de la màxima importància el procés generat a través d'aquests espais, donat l'extraordinari clima de col·laboració en el que va transcórrer i el manteniment de manera informal d'aquesta xarxa de dones d'ambdues comunitats tot i la ruptura de les negociacions.

2. REPTES, RISCOS I OPORTUNITATS

Sis anys després de l'inici d'aquest particular procés de pau, i en un context en el què difícilment s'entreveu alguna oportunitat per a que el procés de pau pugui ser reprès, si més no a curt termini, pot ser interessant analitzar alguns dels reptes que van acompanyar al fràgil procés de pau i que haurien de ser contemplats per la comunitat internacional per a preparar un futur terreny favorable a la represa d'unes negociacions que poguessin permetre la fi de la violència armada.

a) Reptes per a un nou procés de pau

En primer lloc, cal assenyalar que el repte principal és el de com restaurar la confiança entre les parts, profundament danyada pels anys de bloquejos i crisi i pels múltiples episodis de violència que han tingut lloc. Qualsevol intent de represa de les negociacions entre el Govern i el LTTE que no vingui acompanyat d'una millora en les relacions i en la confiança entre aquests actors podria estar condemnada al fracàs. A més a més, la implementació d'iniciatives destinades a reforçar la confiança entre els contendents s'ha revelat com una ruta ineficaç per conduir els processos de pau a un punt en el què la marxa enrere es faci cada cop més difícil. El procés de pau entre l'Índia i el Pakistan constitueix el cas més paradigmàtic en aquest sentit. Cal recordar que l'any 2002, el Govern i el LTTE van dur a terme iniciatives en aquest sentit, algunes de les quals podien ser recuperades o inclòs ampliades.

En segon lloc, un repte d'enorme importància seria el de posar fi a l'escalada de la violència que s'ha produït en els últims anys i, fonamentalment en els últims mesos, qüestió vital per a ressuscitar el procés. La qüestió de l'alto al foc apareix com una de les de major importància en aquests moments. La recerca de nous compromisos per les parts i els mecanismes de supervisió d'aquests compromisos es perfilaria com un important repte, tenint en compte que les lliçons que puguin extreure's de l'acord d'alto al foc vigent entre el 2002 i el 2008.

En tercer lloc, i de cara a futures possibilitats de represa de les negociacions entre el Govern i el LTTE seria important estudiar fórmules per a expandir l'agenda de les negociacions de pau cap als temes substantius del conflicte, i també com incorporar les diferents

propostes que s'han anat posant sobre la taula en els últims anys, principalment la possibilitat d'explorar una solució federal i la proposta de creació d'una administració interina en les zones nord i est de l'illa, que serien dos de les tasques pendents més crucials pel futur del procés.

En quart lloc, seria necessari crear un procés que tingui un caràcter més inclusiu del que ha tingut lloc fins ara. Com assenyalen alguns autors⁹, " en la negociació han de participar-hi tots els actors clau. Si no és possible, com a mínim s'ha d'aplicar el principi d'inclusió suficient", que suposa la participació dels actors més representatius i d'aquells que tenen una gran capacitat de boicotejar i trencar la negociació". És evident que no tot el món ha de tenir el mateix protagonisme o capacitat de decisió alhora d'arribar a un acord final, però sí que s'han de garantir els espais necessaris i suficients perquè els diferents sectors implicats en el conflicte puguin expressar les seves visions sobre aquest, així com les seves demandes, i trobin una manera de canalitzar els sentiments d'agreujament. En el cas de Sri Lanka el grup que s'ha vist més afectat per l'exclusió ha sigut la comunitat musulmana, que en repetides ocasions ha expressat la seva sensació d'exclusió.

Seria necessari també pensar en formes d'incloure a d'altres grups socials i polítics, no necessàriament a la taula de negociacions, sinó a través d'una altre tipus d'espais que permetin al conjunt de la societat de Sri Lanka apropiar-se del procés de pau. Un procés més inclusiu podria permetre també que es llimin les tensions entre les diferents sensibilitats polítiques que existeixen a la comunitat

⁹ FISAS, V. *Procesos de paz y negociación en conflictos armados*. Paidós, Barcelona, 2004

cingalesa, ja que fins el moment, el partit polític al poder en cada un dels moments decisius ha exclòs l'oposició del procés, fet que ha portat a una creixent polarització de la societat i la consolidació de postures cada cop més allunyades. Semblava important, per tant, estendre la participació en el procés als dos principals partits polítics, a la comunitat musulmana i als sectors ultra nacionalistes representats pels partits JVP i JHU, a més de reforçar les iniciatives de diplomàcia paral·lela que s'ha estat desenvolupant en els darrers anys¹⁰.

En cinquè lloc, seria necessari revisar l'actuació de la comunitat internacional al país pel que fa a la seva intervenció en el procés. Potser és el moment de pensar en noves formes de facilitació. Noruega ha desenvolupat una tasca brillant fins ara. Com ja s'ha assenyalat anteriorment, ha ofert la seva col·laboració desinteressada i, tot i les múltiples i continuades crisis per les que ha passat el procés, sempre ha garantit la seva presència i el seu ajut. No obstant, la percepció per part de certs sectors cingalesos que no estava sent neutral en l'exercici de les seves funcions, sinó que estava afavorint al LTTE, d'una banda, i el fet que ha portat alhora el barret de la facilitació i el de la supervisió del compliment de l'alto al foc de l'altra, ha enterbolit aquests esforços. Tot i que la SLMM va estar conformada pels cinc països nòrdics, va estar liderada per Noruega i davant la societat de Sri Lanka sempre va aparèixer com un organisme noruec. Per aquestes raons, una facilitació moderadament col·legiada, amb el lideratge noruec però amb una major participació d'altres països o actors de la comunitat internacional podria servir per a reduir el qüestionament que des de determinats sectors polítics i socials s'ha fet de Noruega.

¹⁰ GOODHAND, J. and KLEM, B. et. al., op. cit.

b) Altres factors a tenir en compte

Com no podia ser d'una altra manera en una conjuntura internacional com l'actual, la qüestió del terrorisme també ha impregnat el conflicte armat de Sri Lanka. El primer episodi destacable va tenir lloc quan, a causa de la inclusió del LTTE a les llistes de grups terroristes d'EEUU, es va impedir la seva assistència a la reunió de Washington, preparatòria de la Conferència de Donants, que fou el detonant de l'abandonament de la taula de negociacions per part del grup armat. Un segon moment d'enorme importància ha estat després de l'assassinat de Lakshman Kardigamar que va portar la UE a advertir al grup de la possibilitat de ser inclòs a la llista de grups terroristes de la organització europea, a més de la prohibició a les delegacions del grup a realitzar visites oficials als països integrants de la UE. Aquesta postura s'explica no només per les actuacions del grup armat, sinó per la coincidència en el temps amb la presidència de torn britànica, amb una agenda en qüestions de terrorisme més dura que la d'altres països europeus.

A més a més, era una resposta a les demandes d'amplis sectors de la societat cingalesa que consideraven que la comunitat internacional estava sent excessivament permissiva amb el grup armat, i que reclamava accions de major contundència. La inclusió de determinats grups armats en les llistes internacionals de grups terroristes s'ha revelat com un obstacle per la bona marxa de les negociacions de pau en molts països¹¹ ja que restringeix la mobilitat

¹¹ Així ho afirma un estudi elaborat per l'Escola de Cultura de Pau que pot ser consultat a

<http://www.escolapau.org/img/programas/procesos/05procesos011.pdf>

de les persones que han de participar en les negociacions i, de fet, en el cas de Sri Lanka va comportar la paralització de les negociacions. Així doncs, el mecanisme de les llistes es converteix en una arma de doble fil, que pot generar nombroses dificultats afegides al ja de per sí difícil procés de negociar la pau i, a més, contribuir a la deslegitimització de l'interlocutor en restar validesa als seus objectius polítics.

Un altra segon aspecte que caldria afegir són les actuacions que determinats actors que podrien ser qualificats com a "spoilers"¹² han tingut cap al procés de pau. Es tracta dels sectors més ultra nacionalistes de l'espectre polític cingalès, els partits marxista JVP i el budista JHU. La situació s'ha complicat pel fet de ser partits que han donat un suport clau a l'Executiu, que en certa mesura depèn d'ells per tal de poder dur a terme la seva tasca de Govern. La seva actitud va ser la que va portar al fracàs la iniciativa de gestió conjunta de l'ajuda del tsunami entre Govern i LTTE, fet que posa de manifest la seva capacitat d'incidència i influència en el panorama polític del país. Ambdós partits s'han mostrat contraris a les negociacions amb LTTE i a una reorganització territorial del Govern en les seves declaracions públiques. Tant la seva capacitat

¹² Alguns autors assenyalen que utilitzar aquest concepte en el cas d'Sri Lanka és incorrecte ja que l'oposició al procés de pau obeeix a motivacions i raons molt diferents i és necessari separar a aquells que s'oposen d'aquells que s'han sentit exclosos del procés. FERDINANDS, T., RUPESINGHE, K., SARAVANAMUTTU, P., UYANGODA, J., ROPERS, N., op. cit. No obstant, aquí s'ha optat per utilitzar aquest terme, ja que algunes definicions contenen ambdues accepcions i considerant que *els spoilers són líders que amb el procés de pau veuen amenaçades les seves posicions, privilegis, interessos o poder [...] En general es tracta de grups o persones que han quedat fora del procés [...]*. FISAS, V., op. cit.

de mobilització social com la dependència del Govern respecte aquest grups són factors no gens menyspreables a l'hora d'avaluar les dificultats a les que s'ha de fer front per portar les negociacions a bon port.

c) Oportunitats

Al llarg d'aquests anys en els que el procés de pau s'ha mantingut bloquejat i en el que els canals oficials de comunicació estaven trencats, les iniciatives de mantenir viu el procés de pau han estat nombroses i han comptat amb múltiples escenaris. Els esforços diplomàtics de Noruega no han cessat des que el LTTE abandonés les negociacions de pau l'any 2003. La comunitat internacional ha reiterat les seves crides pressions a les parts perquè se celebrin noves trobades destinades a posar fi a la violència armada. El tsunami, paradoxalment, va suposar una oportunitat (perduda en aquest cas) per a una fórmula de col·laboració entre les parts en la gestió de l'ajut humanitari. Les diferents organitzacions de la societat civil que al llarg d'aquests anys han desenvolupat iniciatives de diplomàcia paral·lela s'han mantingut actives afavorint canals de comunicació i espais de discussió al marge del no sempre constructiu ull públic, Sri Lanka ha desaprofitat una oportunitat històrica que difícilment es repetirà a curt termini, però potser d'aquest procés puguin extreure's algunes lliçons que permetin que qualsevol nova oportunitat sigui definitiva.

IV. BIBLIOGRAFIA

- COOMARASWAMY, R., FONSEKA, D. (eds.), Peace Work. Women, Armed Conflict and Negotiation, ICES, 2004
- FERDINANDS, T., RUPESINGHE, K., SARAVANAMUTTU, P., UYANGODA, J., ROPERS, N., The Sri Lankan Peace Process at a Crossroads. Lessons, Opportunities and Ideas for Principled Negotiations and Conflict Transformation, CPA, FCE, INPACT, SSA and Berghof Foundation, 2004
- FISAS, V. Procesos de paz y negociación en conflictos armados. Paidós, Barcelona, 2004
- GOODHAND, J. and KLEM, B. et. al., Aid, Conflict and Peacebuilding in Sri Lanka, 2000-2005. The Asia Foundation, 2005
- SAMUEL, K., "Gender difference in conflict resolution: The case of Sri Lanka" en Gender, peace and Conflict. 2001, PRIO
- UYANGODA, J., Sri Lanka's Conflict and Peace Process: The International Dimension, CPA, 2005

ALGUNS APUNTS ACTUALS SOBRE ELS DRETS HUMANS A SRI LANKA*

I. INTRODUCCIÓ*

L'arribada al poder del president Mahinda Rajapakse al novembre de 2005 va conduir a un deteriorament dels drets humans a Sri Lanka, molt especialment, al nord i a l'est del país. Malgrat la promesa electoral de portar la pau al país (fins i tot, encara que hagués de "caminar una milla extra") els esdeveniments que la van succeir van difuminar, cada cop més, aquesta esperança. L'escassa majoria que el president va obtenir a les eleccions parlamentàries, el van obligar a dependre del suport de radicals com el Janatha Vimukthi Peramuna¹ (JVP) i el Jathika Hela Urumaya² (JHU) que no creien en la negociació pacífica per un acord amb els Liberation Tigers of Tamil Eelam³ (LTTE, des d'ara, Tigres Tamils). Posteriorment, amb accions com el nomenament de partidaris dels ultraconservadors cingalesos a llocs clau (Primer Ministre, Comandant de l'Exèrcit i Conseller dels Assumptes Policials), el president va enviar senyals equivocades als Tigres Tamils i als seus militants. La gota que féu vessar el vas va ser el nomenament dels germans del president, l'un com a Secretari de Defensa i l'altre com a Cap de Policia. Posteriorment, l'escalada de violència entre el govern i els militars

* M.C.M. Iqbal fou assessor de l'aleshores Comissió Nacional pels Drets Humans de Sri Lanka (National Human Rights Commission of Sri Lanka) i, posteriorment, coordinador del Grup Internacional Independent de Persones Eminents (International Independent Group of Eminent Persons).

* Traduït de l'original en anglès per Laura M. Saus

¹ JVP, Front per l'Alliberament de la Població

² JHU, Partit pel Patrimoni Nacional

³ LTTE, Tigres per l'Alliberació de la Terra Tamil

del nord va conduir a una deterioració dels drets humans a tot el país i, el gener de 2008, es posava fi a l'acord d'alto el foc. A continuació, s'exposen algunes de les qüestions relatives a aquesta situació.

II. ESTAT D'EXCEPCIÓ

D'ençà la seva independència ara ja fa més de 60 anys, Sri Lanka ha estat sotmesa a un Estat d'excepció durant més de la meitat d'aquest temps. Durant aquest període, els drets de les minories, especialment dels Tamils, han estat sistemàticament violats i es van anar distanciant de la corrent principal de l'Administració del país.

La regulació de l'Estat d'excepció (ER, per les seves sigles en anglès, Emergency Regulation) suspèn provisions tan rellevants de la llei com la protecció dels drets humans o la supervisió del poder judicial entorn l'arrest i detenció de persones. Tant l'ER com la Llei antiterrorista (Prevention of Terrorism Act, PTA), suspeses durant l'acord d'alto el foc el febrer de 2002, van ser reactivades l'agost de 2005, després de l'assassinat de l'aleshores ministre d'Afers Exteriors. Aquest nou marc legal va permetre al govern desplegar les forces de seguretat per acordonar la zona i detenir lliurement qualsevol persona sospitosa d'estar implicada en activitats terroristes. L'ER confereix un ampli poder al Secretari de Defensa per detenir sospitosos (sense càrrecs) durant llargs períodes de temps. Els tamils van ser massivament acorralats en aquestes operacions. Ara per ara, són nombrosos els desapareguts i també els assassinats sota la custòdia de la policia o les forces de seguretat.

III. SEGRESTS, DESAPARICIONS I ASSASSINATS

La història de Sri Lanka és una història plena de desapareguts des de 1971, que va assolir el punt més àlgid durant el període 1989-90, per passar a reduir-se l'any 1995 però que des del 2006 ha tornat a augmentar. Un Comitè Civil s'encarrega de monitorejar les desaparicions forçoses, els segrests, els assassinats extra judicials, els arrests arbitraris i les detencions al país. El comitè ha recopilat informació de diversos centenars de desaparicions forçoses des de la reactivació de l'ER. Molts d'aquests incidents han tingut lloc a zones d'alta seguretat i durant el toc de queda; fet que indica, clarament, la implicació de la policia i de les forces policials en la major part d'aquests incidents.

Tanmateix, el govern continua negant la responsabilitat en la major part d'aquests segrests, testimoniats per algunes persones. En la major part dels casos, els segrestats han desaparegut, malgrat que alguns d'ells hagin estat trobats posteriorment sota arrest. Certament, hi ha una directiva, a càrrec del president, per la qual s'ha de donar a conèixer la situació de tota persona presa sota custòdia; però també és cert que aquesta directiva és constantment vulnerada. L'altra directiva que fa referència al dret de la Comissió Nacional pels Drets Humans de ser informada sobre l'arrest de qualsevol detingut en base l'ER en menys de 48 hores, també ha estat constantment ignorada, un incompliment pel qual, d'altra banda, encara no hi ha hagut cap detingut.

També hi ha hagut un increment del nombre d'assassinats de persones que eren sota custòdia policial i comesos per agents que, durant el judici, van al·legar legítima defensa. En el seu informe de maig del 2006, el Relator Especial de les Nacions Unides sobre

execucions extrajudicials, sumàries o arbitrals va denunciar la implicació de la policia a les execucions sumàries així com el fet que no s'hagués obert cap investigació interna en cap dels assassinats comesos per la policia. El relator també va assenyalar la manca d'efectivitat i imparcialitat que suposava remetre la investigació d'aquells casos flagrants, on membres del cos policial havien estat acusats de cometre tortura o assassinat, al Departament d'Investigació Criminal (CID). També va constatar que els pocs casos remesos al Fiscal General rarament havien culminat en judici i afegí: "La manca d'un sistema processal eficaç en els casos de violacions dels drets humans és un problema latent a Sri Lanka (...) molta gent posa en dubte que les seves vides estiguin protegides sota l'Estat d'excepció".

En aquest informe adreçat a l'Assemblea General, el relator suggeria que molts dels assassinats comesos a Sri Lanka haurien de ser reconeguts com a violacions dels drets humans i adreçats a aquells instruments que en monitoren l'estat. En molts dels casos d'assassinats a civils, els crims eren comesos per persones no identificables que arribaven a les llars de les víctimes i els disparaven o bé els segrestaven per matar-los a continuació. Molts d'aquests cadàvers van aparèixer a espais públics. A d'altres, els van assassinar directament en estacions d'autobusos, carrers, botigues o oficines. Aquests fets han creat el pànic i temor entre la població, especialment del nord i l'est del país. I, tot i que la major part dels civils assassinats tenia entre 15 i 35 anys, també hi ha hagut morts de més de 60 anys. Els principals acusats de cometre aquests crims han estat les forces de seguretat cingaleses, els grups paramilitars afins a aquestes i els Tigres Tamils. El marcat increment d'aquests fets al nord del país, ha comportat que molts tamils demanin ordres de "custòdia protegida" als magistrats locals,

per tal d'evitar ser segrestats. D'altra banda, centenars de tamils civils també han estat víctimes dels avions de les forces de seguretat cingaleses, de l'artilleria pesada, etc. La BBC estima que, pel cap baix, prop de 3.500 persones han estat assassinades des de gener de 2006. En aquests casos, gairebé totes les víctimes han estat tamils, excepte en aquells casos de bombes al sud on LTTE s'ha identificat com a responsable.

IV. NENS SOLDAT

Les agències que treballen amb nens, anuncien que el reclutament de nens soldat a LTTE ha continuat un cop fracassat l'alto el foc. D'altra banda, el segrest de nens a càrrec dels militants del nord i l'est – molts dels quals estan sent entrenats per ser utilitzats com a soldats – també ha augmentat des de 2005. A l'est, aquests raptos s'estan produint de la mà d'un grup militar, el Karuna que, un cop allunyat de LTTE, ara col·labora amb les forces de seguretat governamentals. L'ala política d'aquesta facció, creada amb posterioritat amb el nom de Tamil Peoples Liberation Tigers (TMVP, Tigres per l'Alliberament del Poble Tamil) va ser dirigida, inicialment, pel Karuna i posteriorment pel Pillayan, que va continuar treballant estretament amb les forces de seguretat. Aquest grup ha continuat reclutant nens per la força, fet que el govern nega amb rotunditat. Tanmateix, diverses fonts de gran credibilitat reafirmen que les forces armades de Sri Lanka han donat suport a aquest reclutament forçat comès pel TMVP sobretot entre nens que viuen als camps de l'est del país. El govern no pot ignorar la seva responsabilitat en aquests incidents, que porten assolint proporcions alarmants des de 2007.

V. DESPLAÇATS INTERNS

Des de la reanudació de les principals operacions militars l'abril de 2006, hi ha hagut més de 200.000 desplaçats només a les províncies de l'est, xifres que eleven el nombre total de desplaçats víctimes del conflicte a 500.000. Percentualment, Sri Lanka té un dels majors percentatges de desplaçats interns del món, dels quals una àmplia majoria són tamils o musulmans. Són nombroses les raons que han forçat els civils a fugir, com els bombardejos aeris o les amenaces de bombes tant per part de LTTE, les forces armades o altres grups armats. A més, molts d'aquests s'han vist obligats a migrar en múltiples ocasions al llarg dels anys, abandonant els seus refugis temporals per nous en funció dels canvis d'àrea de les operacions militars. En els darrers temps, molts migrants han fugit cap a la Índia, que ja ha acollit centenars de milers de refugiats d'etapes anteriors del conflicte.

Les condicions als camps dels desplaçats interns, alguns dels quals es troben en escoles, són deplorables. A més, molts d'aquests refugis no assoleixen els estàndards de seguretat i la provisió d'aliments és insatisfactoria. També hi ha informes regulars sobre grups armats que no tenen massa dificultats per accedir a aquests camps i, en ocasions, exercir-ne el control total, continuant amb els segrestos, el reclutament forçat, els assassinats i, en general, creant una atmosfera de pànic entre els desplaçats. Pel que respecta a les forces governamentals, se les considera pròximes a aquests. Les forces armades cingaleses s'han instal·lat, amb relativa freqüència, prop d'aquests campaments, però sense protegir de cap manera els seus habitants.

L'educació, tan pels autòctons com pels desplaçats, ha estat una de les grans damnificades per la lluita de les províncies de l'est. També hi ha el temor, entre els tamils i els musulmans desplaçats, que les seves llars siguin cedides als colons cingalesos, atès que hi ha informacions fiables de persones armades implicades en el saqueig de les cases abandonades.

Tal i com va indicar l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels refugiats el març de 2006, hi ha hagut un esforç coordinat i orquestrat pel govern per retornar o recol·locar els desplaçats en àrees percebudes per aquests com a insegures. Els mètodes de coerció testimoniats per membres de Nacions Unides i diverses ONG inclouen l'amenaça, per part de les forces armades i el TMVP, de negar assistència humanitària o de provocar atacs violents. Aquesta escalada de violència, produïda des de setembre de 2006, es manifesta tant en les xifres com en la duresa dels mètodes emprats.

VI. EL DRET A LA LLIBERTAT D'OPINIÓ I EXPRESSIÓ

En l'informe del 27 de març de 2006 sobre Sri Lanka, el Relator Especial de les Nacions Unides per la llibertat d'opinió i expressió mostrava la seva preocupació pel fet que els responsables de l'atac i assassinat de cinc periodistes en els passats quatre anys no haguessin estat ni apressats ni jutjats. El relator constrenyia el govern a protegir els periodistes i altres defensors dels drets humans, i l'instava a investigar i jutjar els responsables d'acord amb les normes i estàndards internacionals per la vulneració dels drets humans.

D'acord amb el Sri Lankan Free Media Movement (FMM, Moviment per la Llibertat dels Mitjans de Comunicació a Sri Lanka), en els darrers 16 mesos, sis treballadors vinculats amb els mitjans de comunicació (dels quals, quatre periodistes) han estat assassinats. Tanmateix, cap dels crims envers aquests professionals s'ha esclariat en els darrers vint anys.

En algunes ocasions, el president Rajapakse, el secretari de Defensa i el comandant de l'exèrcit han convocat els representants dels mitjans de comunicació per advertir-los que les crítiques a la guerra podrien afectar la seguretat nacional a més de a la moral de les forces de seguretat. Posteriorment, un dels ministres, embogit, va assaltar una de les estacions de televisió per advertir a l'editor del telenotícies que no emetés algunes de les seves declaracions. Aquest succés va ser precedit per altres atacs a professionals vinculats als mitjans de comunicació. Així, la llibertat dels mitjans de comunicació ha estat durament oprimida amb la imposició de restrictius límits en afers vinculats a assumptes militars. Les provisions de l'ER s'han usat per retallar la llibertat de la premsa i, fins i tot, per arrestar professionals dels mitjans de comunicació amb finalitats polítiques. I, malgrat que organitzacions com la BBC o Reporters Sense Fronteres han criticat aquesta situació, encara no s'ha percebut cap millora.

VII. LLIBERTAT DE MOVIMENT I ACCÉS HUMANITARI

Des d'agost de 2006, les persones que viuen a la península de Jaffna ho fan sota constants tocs de queda que, en algunes ocasions, arriben a durar de tres a quatre dies amb tan sols un descans de breus hores. Això afecta el tipus de vida al nord, particularment dels treballadors més pobres. Però el toc de queda

també facilita els raptos, les agressions sexuals envers les dones, els robatoris o les desaparicions a nombroses àrees. El tancament de l'A9, que era la principal via d'accés a Jaffna quan el president Rajapakse va assumir el càrrec, ha comportat un empresonament "virtual" dels seus habitants. Hi ha problemes en el subministrament del menjar i les medicines enviades per vaixell, atès que aquesta via de comunicació sovint és interrompuda, ja sigui a causa de la sempre present guerra com de les condicions climàtiques de la zona. Pel que respecta al transport aeri, aquest no és econòmicament viable per la major part de les persones que resideixen al nord i, les poques que se'l poden finançar, necessiten una autorització prèvia dels militars.

En moltes ocasions, LTTE i el govern han tractat d'evitar que els civils abandonessin aquestes àrees quan, fruit de la por, han tractat d'escapar. Això és el que va succeir, per exemple, a la ciutat de Mutur el setembre de 2006 quan, després que es distribuís un fullet advertint els ciutadans que abandonessin la ciutat, les forces armades van tractar d'evitar-ho. De la mateixa manera, LTTE va impedir els civils que abandonessin la zona de retenció de Vaharai (sota el seu control) al novembre/desembre de 2006, després de l'esclat del conflicte entre les forces armades i LTTE.

Recentment, s'han imposat noves restriccions als estrangers que viatjaven cap al nord i cap a l'est. Aquestes mesures inclouen el personal en servei diplomàtic a més de treballadors d'organitzacions internacionals i ONGs. Aquest fet ha afectat seriosament les ajudes i el treball per al desenvolupament, amb conseqüències directes cap a les víctimes tant del tsunami com del conflicte. Aquestes mesures, que restringeixen clarament la llibertat de moviment, no poder ser justificades per cap causa militar. Aquestes restriccions han

trastocat l'ajuda humanitària i coartat la llibertat de moviment dels ciutadans del nord.

VIII. LA INSEGURETAT DELS DEFENSORS DELS DRETS HUMANS

Els treballadors d'organitzacions internacionals i locals, i els defensors dels drets humans individuals i col·lectius viuen sota greus amenaces a Sri Lanka. Alguns ministres i, fins tot, el president han afirmat constantment que aquells que parlen de drets humans son defensors de LTTE i que, per tant, han de ser tractats com a traïdors. Aquestes acusacions s'han realitzat, fins i tot, envers els oficials de Nacions Unides destinats a la zona per senyalar i difondre quins drets humans eren violats pel govern.

Les Organitzacions Internacionals No governamentals també han estat víctimes d'aquestes acusacions provocant certa adversitat en l'opinió pública del país per la tasca que realitzen. D'aquesta manera, els activistes pels drets humans han posat en risc la seva seguretat, amenaçada per les forces armades i ciutadans manipulats. Des de 2004, més de 90 defensors dels drets humans han estat assassinats mentre que molts d'altres han hagut d'abandonar el país per por a ser segrestats o assassinats.

IX. EL PODER JUDICIAL COM A PROTECTOR DELS DRETS HUMANS

El poder judicials en un país hauria de ser el responsable de protegir els drets dels seus ciutadans, a més de ser accessible a aquelles

persones que han vist vulnerats els seus drets. Però això no és possible si els ciutadans no tenen confiança en el procés judicial. Hi ha doncs l'extrema necessitat de crear un sistema judicial creïble ja que l'actual no és ni responsable ni independent. En algunes ocasions, s'ha trencat el principi del jutge natural. La interferència política a la Cort Suprema i la Comissió del Servei Judicial ha minat la independència d'aquest poder. Hi ha hagut transferències arbitràries de magistrats que s'encarregaven d'execucions extra judicials i desaparicions forçades i aquests incidents han contribuït a minar la imparcialitat dels processos judicials. La Fiscalia General ja no és percebuda com un cos independent. El Grup Internacional Independent de Persones Eminents (IIGEP⁴, per les seves sigles en anglès), convidat pel president del país per monitoritzar el funcionament de la Comissió d'Investigació (CoI) sobre Violacions dels Drets Humans Greus, va haver d'avortar la missió i abandonar el país després d'emetre un informe on denunciava que la CoI no va seguir ni les normes ni els estàndards internacionals durant les seves investigacions, a més de qüestionar el rol de la Fiscalia General a la mencionada comissió.

La policia i les forces de seguretat continuen violant amb impunitat els drets humans de la major part dels civils i, en particular, de les minories ja que l'ER concedeix impunitat a totes aquelles actuacions realitzades sota el principi de la "bona fe". Gairebé cap dels perpetradors dels drets humans ha estat condemnat per les seves accions, malgrat que la Cort Suprema sí que hagi sostingut que en alguns casos sí que s'ha comès la violació dels drets humans d'alguns individuals. Això no obstant, encara que es condemnés alguns oficials subalterns, no s'ha investigat els comandaments

⁴ International Independent Group of Eminent Persons

responsables. En paraules d'un analista legal: la pèrdua de la imparcialitat del poder judicial a Sri Lanka ha reemplaçat la "rule of law" per la "rule of politics".

Aquesta afirmació és àmpliament il·lustrada per les accions del mateix president, que va ignorar les provisions de l'article 17 de la Constitució en nomenar persones de la seva elecció per càrrecs d'institucions independents, com la Comissió Nacional pels Drets Humans; la Comissió Policial, etc. Això va comportar una devaluació d'ambdós cossos, així com el qüestionament de la seva imparcialitat. I, mentrestant, el president fa orelles sordes a les persistents condemnes dels juristes i organitzacions pels drets humans. A més, a causa d'una sentència de la Cort Suprema, s'ha denegat l'accés als ciutadans del país als remeis facilitats per Nacions Unides per les víctimes de violacions dels drets humans. Aquesta sentència decreta que encara que Sri Lanka hagi signat el Pacte Internacional pels Drets Civils i Polítics, no té validesa legal en mancar una llei nacional que la recolzi.

A aquesta tensa situació, cal afegir que el president acaba d'emetre una declaració on confereix poders policials als militars. Aquesta mesura ha desembocat en una brutal deterioració dels drets humans al país. Atès que el país està patint una guerra i que LTTE també està implicat en la violació dels drets humans, no hi ha cap excusa per condonar les violacions d'aquests ni per la policia ni per les forces de seguretat. Aquesta decisió del president indica el grau d'invulnerabilitat que els drets humans tenen al país.

X. CONCLUSIÓ

Malgrat es digui el contrari, el govern de Sri Lanka vol demostrar que sí que està compromès amb els principis i estàndards democràtics. Tanmateix, no ha mantingut la promesa ni de mantenir els estàndards de protecció dels drets humans ni de cooperar amb Nacions Unides. De fet, els drets humans s'han deteriorat des de fa 2 anys, com va confirmar l'informe del Comissari pels Drets Humans de Nacions Unides arrel d'una recent visita al país.

Els abusos sistemàtics de la policia i les forces de seguretat són més greus del que es pensa i han proliferat els segrests, desaparicions, tortures i assassinats, al temps que el govern ignora aquests fets. Com a mínim, el president hauria pogut mostrar respecte per la llei suprema del país, la Constitució, abstenint-se de violar tan flagrantment les provisions relatives a la independència institucional recollida a l'article 17, especialment en els casos de la Comissió Nacional pels Drets Humans i la Comissió Policial. També hauria pogut mostrar preocupació per la situació dels drets humans, no tant creant un ministeri sinó, més aviat, conferint a la Comissió Nacional poders addicionals i més recursos perquè se'n pogués ocupar. D'altra banda, si la protecció i la promoció dels drets humans al país és una de les funcions recollides als estatuts de la Comissió, la creació d'un ministeri al marge amb el mateix objectiu és pura hipocresia.

Davant la persistència d'aquesta manca de drets al país, un es pregunta com espera el govern convèncer els membres del Consell de Drets Humans de l'ONU a les sessions de maig 2008 de ser reelegits per un altre mandat. I, si això succeeix, si l'esforç de

maquillar l'horrible situació dels drets humans al país fructífera, aleshores, serà un mal dia per tots aquells que lluiten per defensar els drets humans al món i es preocupen pels ciutadans de Sri Lanka⁵.

⁵ Nota de l'IDHC: Afortunadament, MCM Iqbal no s'equivocava. Els esforços del govern de Sri Lanka per intentar maquillar la realitat que es pateix a l'illa van fracassar i el país no va renovar el seu mandat (en favor de Bahrein) com a membre del grup asiàtic del Consell de Drets Humans. Sí ho van fer Japó, la República de Corea i Pakistan.

SOMNIS IMPOSSIBLES: A LA RECERCA DE LA VERITAT, LA JUSTÍCIA I LA RECONCILIACIÓ EN EL CONFLICTE DE SRI LANKA*

I. INTRODUCCIÓ*

Aquest document inclou, en primer lloc, una visió general de l'escalada de la cultura de la violència que ha conduït a una greu violació dels drets humans a Sri Lanka, incloent l'ús de lleis de seguretat nacional extraordinàries. La confiança dipositada tant en les comissions d'investigació com en les *ad hoc*, que han tingut més èxit retrobant cossos que no pas funcionant dins el sistema legal, forma part també d'aquest background històric. Aquesta anàlisi contextual va precedida d'un anàlisi més detallat del procediment, funcionament i indagacions de les Comissions d'Investigació (Commissions of Inquiry Act, No. 17 de 1948) que havien d'investigar els nombrosos casos d'al·legacions que denunciaven greus violacions dels drets humans, particularment, execucions extra judicials i desaparicions forçoses produïdes als vuitanta i els primers anys dels noranta¹.

* Kishali PINTO JAVAWARDENA és advocada i assessora legal; activista i escriptora; sots directora de la fundació Law and Society; columnista a la publicació cingalesa The Sunday Times. El present document forma part d'una publicació expressa per l'IDHC.

* Traduït de l'original en anglès per Laura M. Saus

¹ L'anàlisi inclou un examen crític dels actors estatals, que no té per finalitat minimitzar les greus violacions dels drets humans comeses pels actors no estatals, com és el cas dels Tigres per l'Alliberació de la Terra Tamil (LTTE, per les seves sigles en anglès, Liberation Tigers of Tamil Eelam) o d'altres grups militants com el Karuna Group), sinó que, sota la premissa de que, a diferència dels grups terroristes, l'Estat de Sri Lanka és responsable de

Alguns dels fets més coneguts són:

- Que les Comissions d'Investigació han estat usades pel govern en una descarada manera d'identificar els abusos d'un règim polític anterior o, quan s'ha tractat d'abusos comesos per la mateixa administració, d'encobrir aquestes atrocitats
- Que les troballes/recomanacions d'aquests cossos, fins i tot quan han funcionat amb crèdit, no s'han seguit (almenys en el sentit que no hi ha hagut processos judicials derivats d'aquestes investigacions). L'accountability (responsabilitat), en el cas de violacions de drets humans, no s'ha produït.
- Que el fracàs a l'hora de garantir l'accountability en el cas de greus violacions de drets humans és atribuïble, no només a les omissions de l'Estat sinó també a la impunitat, *de jure* i *de facto*, de la que han gaudit els perpetradors de tals abusos

Així doncs, la freqüent manca de rellevància de les Comissions d'Investigació en tot el procés legal suposa un greu problema. En aquest sentit, aquest document se centra en el procés judicial i la fiscalia; i, en particular, examina les no acusacions, les absolucions/retractacions, l'absència d'apel·lacions en les absolucions i una inadequada política de sentències en relació a les denúncies de greus violacions de drets humans.

No hi ha dubte que el procés judicial a Sri Lanka no funciona. La manca d'investigacions independents i un sistema legal hostil ha conduït les víctimes de drets humans a estar penalitzades en totes

governar de manera democràtica sota el marc legal i de fer-ho mitjançant institucions judicials i policials que funcionin. El nivell d'accountability de l'Estat de Sri Lanka s'allunya molt d'aquest estàndard i és en aquesta dimensió que les accions estatals són mesurades.

les etapes del procés, des del moment que es presenten a la comissaria de policia fins la prolongada, intensa i adversa natura dels processos legals, que ha tingut com a conseqüència que molts testimonis hagin estat coercits/obligats a canviar les seves declaracions, fet que, de nou, reforça aquest cicle d'impunitat.

L'assassinat de testimonis ha estat, durant molt de temps, una característica d'aquest ineficaç sistema judicial. La fiscalia i el procés judicial és, per ell mateix, problemàtic; la manca de voluntat política a l'hora de processar i condemnar aquestes violacions és una evidència.

Resulta obvi que la justícia s'ha d'aplicar d'acord amb la llei. La llei decreta que, en un cas criminal, la condemna ha d'anar precedida de prova més enllà de qualsevol dubte raonable. I, si bé és correcte afirmar que un tribunal no pot cometre cap tipus de negligència en favor de l'acusació, *ex mero motu*, tenint en compte les circumstàncies sociopolítiques d'una societat en un moment determinat; també és cert que l'actitud judicial que s'ha vist en diverses absolucions en judicis derivats de les investigacions de les Comissions dels Desapareguts (Disappearances Commissions) de 1994 i 1998 indica la intenció d'absoldre l'acusat sota la premissa que, en tots aquests casos, s'hagués pogut influir tant en el jutge com en el fiscal; *viz*, que aquests havien estat "temps extraordinaris" i que no seria just imposar estrictes estàndards de rendició de comptes als agents de la policia o a les forces armades.

Aquest raonament es refereix sobretot als abusos comesos en el conflicte amb el nord i l'est del país. Efectivament, les persones més marginades i perseguides han estat les víctimes civils del conflicte del nord i l'est, a les que s'ha traumatitzat en tot moment del procés

legal; des de la transferència dels seus casos de tribunals locals a d'altres ubicats en províncies o a la capital, fins a dolorosos i prolongats processos legals en els quals s'ha requerit de la seva assistència, malgrat el problema social/financer que se'n derivés (amb molts d'ells vivint en camps de refugiats) i la, generalment, insensible manera en la qual el sistema ha respost a la seva situació.

II. L'ESCALADA DE LA CULTURA DE LA VIOLÈNCIA

Dos fets concrets van marcar els primers anys de la independència de Sri Lanka. En primer lloc, l'aprovació de l'Ordenança per la Seguretat Pública (Public Security Ordinance, PSO) número 25 de 1947, elaborada per l'aleshores Consell d'Estat de 1947, poques hores abans de la independència de Sri Lanka². L'ordenança es va aprovar no per suprimir les demandes de la minoria sinó, més aviat, per encarar l'amenaça d'una vaga general organitzada pels sindicats d'esquerra en la que, principalment, es reivindicaria que la Constitució de la Independència no garantia els drets dels treballadors. Membres d'aquests sindicats, incloent-hi els caps més veterans, es van enfrontar amb la policia durant la manifestació. Hi va haver un gran nombre de manifestants ferits i, fins i tot, un

² La PSO va ser aprovada la nit abans de la independència, el 16 de juny de 1947, sota el govern del Consell d'Estat (Order in Council) de 1931 (posteriorment reformada pel Consell d'Estat (esmena) a les Orders in Council de 1934 i 1935). Es va aprovar sota l'article 72 de l'Order in Council que permetia al governador, "amb el consell i consentiment del Consell legislar en benefici de la pau, l'ordre i el bon govern de l'illa". El preàmbul de l'article afirma que aquest es va aprovar amb el consell i consentiment del Consell."

assassinat; tot un índex dels repressius propòsits pels quals s'havia elaborat l'ordenança i el primer dels molts que quedaven per venir.

El segon esdeveniment es va produir tan bon punt l'illa es va independitzar (1948), amb el poder sota el recent escollit United National Party (UNP); un govern que incloïa l'elit de Colombo (d'educació anglesa) en un moment en què la Llei de Ciutadania de Ceylan (1948) estipulava que ningú no podria formar part del registre electoral si no era ciutadà del país. L'efecte pràctic d'aquesta llei va ser que es va denegar la ciutadania a prop d'un milió d'indis tàmils, treballadors a qui es va negar el dret de votar, un dret que havien exercit des de l'aprovació del sufragi universal al 1931.³

³ A les eleccions generals de 1947, els treballadors rurals van escollir set diputats tàmils. Malgrat que la Llei de Ciutadania s'havia invalidat al Tribunal del districte, el Tribunal Suprem en va confirmar la constitucionalitat a *Mudanayake vs Sivanandasunderam*, (1951) 53 NLR, 25 on el Suprem va afirmar *obiter* que, fins i tot si la intenció dels redactors de la Constitució de la Independència hagués estat la d'incloure la Secció 29(2) per protegir les minories, "aquesta intenció no es trobava recollida, de manera explícita, en les paraules que havien usat els legisladors". La Secció 29(2) decretava que el Parlament no podia promulgar cap llei per la es pogués responsabilitzar cap persona de cap comunitat o religió de les limitacions o restriccions a les quals tampoc no es pogués responsabilitzar a persones d'altres comunitats o religions, i el mateix pels privilegis i avantatges. Tenint en compte aquesta qüestió, en el cas (*Koddakkan Pillai v Mudanayake* (1953) 54 NLR 433) els consellers del Consell Privat (Privy Council) van emprar un llenguatge més raonat en senyalar que la determinació de la composició dels nacionals era una "funció perfectament natural i legítima de l'Assemblea Legislativa d'un país" i que no es podia afirmar que la Llei de la Ciutadania de 1948 s'hagués elaborat específicament per privar el dret a vot dels indis tàmils. Poc importa,

Els polítics tàmils van articular fortes protestes, en particular, S.J.V. Chelvanayakam que va "dilucidar en la legislació temps negres per les minories".⁴ L'any següent (1949), Chelvanayakam i altres polítics tàmils van constituir el Federal Party, que tenia l'autodeterminació del poble tàmil com una de les principals demandes. La divisió interna va ser més pronunciada tant a la part cingalesa com als partits polítics tàmils, on es va expedientar alguns polítics. Al 1951, S.W.R.D. Bandaranaike va crear el Partit per l'Alliberament de Sri Lanka (Sri Lanka Freedom Party, SLFP), de centre esquerra i que va trobar en els budistes rurals cingalesos una part molt important de la seva base electoral. Fruit de la promesa electoral d'establir la llengua cingalesa com la única a l'Estat, el 1956, una coalició encapçalada per l'SLFP va guanyar les eleccions, i convertint Bandaranaike en el primer ministre del país. La Llei sobre la Llengua Oficial (Official Language Act) No 33 de 1956 va convertir el cingalès en la única llengua per a qüestions d'Estat.⁵ Malgrat que l'altre

el que és indubtable és que l'efecte polític i psicològic que la Llei de Ciutadania de 1948 va exercir sobre les minories va ser extremadament negatiu.

⁴ HOOLE, Rajan. (2001) '*The Citizenship Acts and the Birth of the Federal Party*', in *Sri Lanka, The Arrogance of Power; Myths, Decadence and Murder*, University Teachers for Human Rights (Jaffna), Wasala Publications, Colombo, p.7

⁵ La secció 2 de la Llei anunciava: "el cingalès serà la única llengua oficial de Ceylan". També en aquest punt, en el cas *AG v Kodeswaran* (1969) 72 NLR 337, es va argumentar que la llei sobre la llengua restava invalidada per la Secció 29(2) de la Constitució de la Independència i que, per tant, la circular per la qual tots els funcionaris que no aprovessin un test de llengua cingalesa es quedarien sense cobrar (fins i tot si eren tàmils) també s'invalidava. El Suprem, en un acte d'extrema covardia, va evitar aquesta qüestió en la seva decisió, tot argumentant la decisió sota el principi que cap funcionari podia demandar la corona per qüestions de sou. Aquesta regulació va ser revocada pel Consell Privat (1969) 72 NLR 337, per una declaració prèvia en el cas

principal partit, el United National Party, havia apostat per la paritat lingüística, més que no pas per una política exclusiva de cingalès (“Sinhala-Only Policy”), va canviar de postura després de la seva rotunda derrota contra l'SLFP a les eleccions de 1956.

El Federal Party va rebutjar aquesta política lingüística exclusiva dels cingalès. Adoptant un estil “gandhià” de protesta pacífica, va encapçalar una manifestació al Galle Face Green. Tot i això, els manifestants van ser atacats per una multitud mentre la policia no feia cap esforç per aturar-los, donant encara més motius a una (ja de per sí aprensiva) minoria tamil de pensar que estava sent marginada. El Federal Party va recórrer a nombroses iniciatives, com la d'impulsar escoles de secundària tàmils al nord, una mesura que tractava de fer front a la obligatorietat de ser ensenyats únicament en cingalès.

En una temptativa d'emmenar errors del passat i sufocar l'escalada de violència, S.W.R.D. Bandaranaike va firmar un acord el juliol de 1957, el Bandaranaike-Chelvanayakam (B-C), pel qual es protegiria la llengua tamil, com a part d'una minoria, i se li cediria protagonisme als tribunals regionals. Això no obstant, enmig de massives protestes (dirigides, en algunes parts, per l'UNP que, en aquells moments, ja havia abandonat el seu inicial suport a la paritat de llengües i estava usant el Pacte B-C com a arma política

Bribery Commissioner v Ranasinghe (66 NLR, 73, at 78) on s'afirmava que la secció 29(2) de la Constitució de la Independència representava “l'equilibri de drets entre els ciutadans de Ceylan, les condicions fonamentals per les quals havien acceptat *inter se* la Constitució i que la convertien en inalterable. El Consell Privat va retornar el cas al Suprem per la seva resolució, principalment en el que es referia a la seva constitucionalitat. Això no obstant, l'assumpte no va anar més lluny.

per promoure protestes contra Bandaranaike), els motins van desembocar els diversos assassinats a tamils i a la destrucció de les seves propietats. El Pacte B-C va ser anul·lat unilateralment. Amb tot això, Bandaranaike va aprovar la Llei sobre llengua tamil de 1958 (provisions especials) que permetien l'ús del tamil en l'educació, els exàmens per accedir a places de funcionariat i a l'administració a les províncies del nord i de l'est; a més de contemplar l'elaboració de regulacions amb tal objectiu.

Al 1959, S.W.R.D. Bandaranaike va ser assassinat per un monjo budista, que inicialment havia format part dels seus seguidors però que, després de veure els intents de compromís quasi federals de Bandaranaike amb els tamils, es va convertir en el seu principal detractor. La natura i circumstàncies que van envoltar l'assassinat va ser investigades per la principal Comissió d'Investigació, ja que el seu mandat incloïa les investigacions d'assassinats a polítics. Després d'un període confús, conseqüència de l'assassinat, la viuda d'S.W.R.D, Sirimavo Bandaranaike, va guanyar les eleccions de 1960. A partir d'aleshores, es va implementar la política de "Sinhala-Only", mentre s'ignoraven la Llei per la Llengua Tamil. No es va publicar cap regulació derivada d'aquesta fins a 1966 i, fins i tot aleshores, no es van implementar ja que se'n va qüestionar la seva validesa legal.

Com a protesta, el Federal Party (FP) es va embarcar en una "satyagraha" (protesta pacífica), una campanya que va aturar l'administració del govern al nord i l'est del país. Aleshores, el govern va declarar l'Estat d'excepció, emparant-se en la PSO. Suposadament, la raó per la qual es va declarar l'Estat d'excepció va ser que les activitats del Federal Party de la campanya de satyagraha havien desestabilitzat els serveis primaris de les

províncies del nord i de l'est; com ara que s'havia obstruït la distribució de les racions d'arròs, el pagament dels salaris i les mensualitats, a més d'altres serveis.

Un gran nombre de caps tàmils van ser detinguts d'acord amb les lleis de l'Estat d'excepció. Enmig de les protestes, el braç polític dels tàmils va reprendre les demandes secessionistes. En aquest període, el govern es va extralimitar en l'ús dels poders que li concedia l'Estat d'emergència fins al punt de mantenir-lo fins a principis de 1962, molt després que els líders del Federal Party fossin alliberats i que el govern hagués controlat la situació cap a finals de 1961. Aquesta continuïtat de l'Estat d'excepció es va argumentar per l'ona de vagues i disturbis civils iniciats pels sindicats d'esquerres. A principis de 1962, es va forçar a alguns mitjans de comunicació a censurar la informació relativa a la vaga.

En aquest context, el 27 de gener de 1962, es va produir un fallit cop d'Estat. El cop fou l'intent d'un grup de veterans de l'exèrcit i la policia d'enderrocar el govern de Bandaranaike. Un cop descoberta la conspiració, es va ser arrestar, detenir i investigar els conspiradors, sota la PSO primer i amb la Llei de Justícia Criminal (provisions especials) núm. 1 i 31 de 1962, posteriorment.⁶

Al 1965, el UNP va retornar al govern i va signar un pacte, Senanayake-Chelvanayakam Pact, amb l'objectiu d'aconseguir el suport polític del Federal Party. En aquest hi havia una provisió *inter alia* per la implementació de la llei de la llengua tàmil i l'establiment de tribunals per districte. Tanmateix, cap dels dos es

⁶ Promulgades per jutjar els conspiradors, es van constituir com a lleis *ex post facto* i *ultra vires* pel Consell Privat a *Liyanage and others v the Queen*, (68 N.L.R.265)

va complir. En protesta, el Federal Party va abandonar el govern. El UPN va ser derrocat al 1970 per una coalició de l'SLFP i partits d'esquerra encapçalada per Sirimavo Bandaranaike. Es va crear una Assemblea Constituent per elaborar una nova Constitució però un grup de parlamentaris tàmils se'n va desentendre sota la premissa que s'estava ignorant la seva demanda per la paritat de llengües i que l'esborrany de la nova Constitució no contenia cap provisió similar a la Secció 29(2) de la Constitució de la Independència, que havia estat percebuda com el pal·ladí de les minories.

La primera insurrecció armada, a càrrec del radical d'esqueres Janatha Vimukti Peramuna, del People's Liberation Front (JVP) va tenir lloc al sud, al 1971, sustentant principalment per la marginalització econòmica que vivien els joves cingalesos de les muntanyes. Es va declarar l'Estat d'emergència i es va procedir a complir les provisions de la PSO a tot efecte. Es va restringir el dret a realitzar celebracions públiques, es van implantar de nou la censura als mitjans de comunicació i els drets dels sindicats a l'assemblea i l'associació van ser greument afectats. Després de la revolta, es va arrestar prop de 14 mil persones per càrrecs com conspires contra la Reina o conspires per intimidar el govern de Ceylan.

Un tret distintiu d'aquest període va ser la promulgació de la Llei per crear una Comissió de Justícia Criminal (*Criminal Justice Commission Act No.14 of 1972*, d'ara en endavant, Llei CJC). L'esborrany d'aquesta llei es va iniciar al 1971 i va ser aprovada pel Governador general el 8 d'abril de 1972, poc després d'un any de la insurrecció. No es va dur a judici cap dels acusats fins després de l'aprovació de la llei. L'objectiu de la llei era doble: principalment, encarregar-se dels implicats en la insurrecció però també d'aquelles

persones que havien comès algun frau econòmic (intercanvi de divises) fins a l'extrem d'haver pogut posar en perill l'economia nacional. En l'exercici d'aquesta doble tasca, es va establir la Comissió per la Justícia Criminal per les Insurgències i per les Divises.

La CJC va ser concebuda sota la premissa que la pràctica i els processos dels tribunals ordinaris eren inadequats "per administrar la Justícia Criminal, que havia de garantir el judici i el càstig pels infractors."⁷ Es va establir amb la garantia del governador general i sota la creença que els atemptats contra l'Estat comesos durant una rebel·lió, insurrecció o canvi de poders no podien ser tractades per les lleis habituals.⁸ L'encertada opinió del governador general, expressada en forma de revisió, apel·lació, ordre judicial o qualsevol altra, no podria ser qüestionada a la cort. La Secció 11 estipulava que calia una investigació prèvia a la comissió, on s'evitessin les formalitats i tecnicitats dels processos habituals, i que no calia que fos conduïda sota els principis de justícia natural.

Per la Secció 25, les troballes realitzades o les sentències imposades per la Comissió serien finals i concloents i no es podrien qüestionar "per cap cort o tribunal, ni en forma d'acció, sol·licitud de revisió, apel·lació, ordre judicial o qualsevol altra". La Secció 11(2)(g) permetia l'admissió d'informes realitzats per membres del comitè que defensessin els acusats, realitzats durant les seves obligacions

⁷ *Criminal Justice Commission Act, No. 14 of 1972*, Sec. 2(1)(b)

⁸ *Ibid*, Sec 2(1)(a)

oficials i amb la única condició que l'informe no podria contenir referències específiques al sospitós que havia de ser jutjat.⁹

La Secció 11 va obrir la porta a que les declaracions de confessió realitzades a la policia s'incloguessin com a proves, i com a proves substantives. Això constituïa una novetat que s'allunyava de manera radical de la llei normal, que prohibia incloure com a proves aquestes declaracions.¹⁰ Les provisions de la llei CJC van comportar justificable crítiques.¹¹

Milers de persones van ser jutjades per la Comissió d'Investigació en aquests termes legals. Els seus cinc jutges (presidits per l'aleshores president del Suprem, HNG Fernando) van seguir els

⁹ Tanmateix, durant la investigació, els autors d'aquests informes van ser cridats com a testimonis i després d'haver hagut de llegir els seus informes davant la Comissió, van ser repreguntats.

¹⁰ L'ordenança relativa als testimonis (Evidence Ordinance, Sections 24, 25(1) i (2) i 26(1) i (2) exclou, en circumstàncies normals, 3 tipus de confessions: aquelles incentivades o realitzades sota amenaça o promesa; les confessions fetes a la policia (a un oficial, agent o intern, de l'anglès "police officer, forest officer, excise officer"); i les confessions realitzades a qualsevol persona sota la custòdia d'aquests tres tipus de càrrecs policials. En els casos més antics es va arribar a l'extrem d'afirmar que el concepte "sota custòdia policial" no "connotava, necessàriament, la immediata presència d'agents sempre que els acusats fossin conscients que el lloc on se'ls havia detingut era accessible a la policia" a *R v Gnanaseeha Thero* (1968), 73 NLR 154.

¹¹ El 1975, l'informe d'Amnistia Internacional senyalava que els processos judicials havien estat "diluits en benefici de fins polítics" i que mai no hi havia hagut un "compromís de la justícia" en la línia d'imposar un "segon tipus de sistema judicial pels delinqüents polítics". A *Report of An Amnesty International Mission to Sri Lanka, 9-15 January 1975*, Amnesty International Publications, May 1976

estàndards de justícia a les seves investigacions, malgrat els expansius poders que els atorgaven les provisions legals. Això no obstant, l'insà precedent que instaurava una llei *ad hoc* d'aquesta natura (nascuda amb l'únic objectiu de jutjar els joves insurrectes de 1971) era un fet. Moltes de les seves antidemocràtiques provisions es van reproduir a la Llei per la Prevenció del Terrorisme (Prevention of Terrorism Act) núm. 48 de 1979, i que proporcionaria un forta protecció legal a les violacions dels drets humans comeses a les acaballes dels setanta.

Al 1972, la primera Constitució republicana de Sri Lanka (des d'ara, la Constitució de 1972, que va veure la llum el 22 de maig de 1972) decretava el patrocini de l'Estat en la protecció i foment de la religió budista¹² i, constitucionalment, entronava el cingalès com la única llengua oficial als tribunals i l'Administració.¹³ La Constitució declarava que l'ús de la llengua tamil es regularia d'acord amb la llei 28 de 1958.¹⁴ La Constitució de 1972 va representar un canvi radical amb el passat. Va reemplaçar els drets de les minories, constitucionalment garantits a la Secció 29(2) de la Constitució de la Independència (1948-1971) i va afeblir el poder judicial en favor del Parlament. Per tal d'oposar-s'hi (per considerar-la d'anti-minories) el Federal Party va crear el Tamil United Front (TUF), a més d'aparèixer el Muslim United Front (sota la premissa que el grup tamil inclou, a Sri Lanka, qualsevol persona que té el tamil com a llengua materna).

¹² Article 7 de la Constitució de 1972

¹³ Ibid, Article 11

¹⁴ Ibid, Article 8(1)

Posteriorment, es va crear el Tamil Youth League (TYL), que tenia com una de les seves principals reivindicacions la introducció de la "quota per districte", un sistema que afavoria el pes dels estudiants del camp per sobre dels de les ciutats. Mentre el canvi en el sistema educatiu afectava negativament els estudiants de totes les ètnies a les ciutats principals (incloent Colombo i Jaffna); els estudiants de Jaffna van reaccionar escandalitzats per allò que ells consideraven com un acte obert de discriminació.

La hostilitat entre el govern i la comunitat tamil es va incrementar arran de l'atac perpetrat per la policia durant la quarta conferència de la International Association of Tamil Research a Jaffna, que va culminar amb nou morts.

A partir d'aquell moment, una onada d'esdeveniments van desembocar en un conflicte obert. Un grup militar tamil va aconseguir la primera victòria amb l'assassinat d'un comandant, Alfred Duraiappah, a Jaffna el 27 de juliol de 1975. Duraiappah havia estat escollit pels polítics veterans del TUF per la seva col·laboració amb el govern. La reivindicació del seu assassinat per part del TUF va demostrar molt poca visió, a més de demostrar que tenien una política interna tan perillosa com la de la retòrica pro-cingalesa que emanava d'algunes seccions d'aquella majoria.

Al respecte del fracàs dels polítics tàmils més veterans que, en aquell moment, no van saber identificar els senyals de perill, Rajan Hoole, co-fundador de la Universitat de Professors pels Drets Humans de Jaffna, un grup que monitorea els drets humans, remarcava que "els simpatitzants del nacionalisme no van tenir massa problemes a l'hora d'empassar-se la propaganda (contra Alfred Duraiappah) però es van equivocar en no preguntar-se on

conduïa. I, instal·lada a les ments de joves combatius, era una instigació a l'assassinat."¹⁵

Els veterans del Tamil United Liberation Front (TULF) van ser acusats pel govern de practicar la no violència només en teoria, ja que aquest va considerar que, a la pràctica, sí que havien incitat a la violència contra l'Estat. La resolució, adoptada per unanimitat a la primera Convenció Nacional del TULF (amb els principals partits tàmils) a Vaddukoddai el 14 de maig de 1976, presidida per SJV Chelvanayakam i popularment coneguda com la Resolució Vaddukoddai, demanava la formació d'un Estat separat, el Tamil Eelam.

Les polítiques de la violència van ressorgir després de 1977, quan el UNP, encapçalat per J.R. Jayewardene, va obtenir 2/3 de la majoria al Parlament. Amb l'anihilació electoral de l'SLFP, el TULF es va convertir en el principal partit opositor (després d'assegurar-se el nord en una secessionista campanya electoral). La violència va prosseguir amb l'assassinat de milers de tàmils a tota l'illa i un gran nombre de desapareguts. L'assassinat militar d'un agent de policia,

¹⁵ Hoole, Rajan. (2001) '*The Citizenship Acts and the Birth of the Federal Party*', in *Sri Lanka, The Arrogance of Power: Myths, Decadence and Murder*, University Teachers for Human Rights (Jaffna), Wasala Publications, Colombo, p.18. A la pàgina 8 s'observa: "És difícil no ser mobilitzat per Chelvanayakam. Però, mirant enrere, també és difícil evitar concloure que la isolació i el victimisme que la política del Federal Party va portar als tàmils era insana i, en última instància, tràgica. Amb prou feines reconeixien que l'esquerra, que en aquells moments era tan poderosa al Sud, prenia la mateixa postura que el Federal Party en els assumptes claus (ciutadania i llengua). La possibilitat d'una aliança mai no es va prendre en compte seriosament, si és que alguna vegada es va arribar a contemplar."

l'inspector Bastianpillai, va provocar la proscripció del grup militar avui conegut com a Tigres per a l'Alliberament de la Terra Tamil (Liberation Tigers of Tamil Eelam, LTTE).

El govern de Jayawardene, aleshores, va demanar a una Comissió d'Investigació que seguís els fets que havien tingut lloc entre el 13 d'agost i el 15 de setembre de 1977. La segona Constitució republicana (1978) va veure llum verda el 31 d'agost de 1978, creant la Presidència Executiva (amb Jayawardene com a primer titular) i reemplaçant el sistema electoral uninominal i majoritari (first-past-the-post) per un sistema de representació proporcional. La Constitució de 1978 va reconèixer ambdues llengües, cingalès i tamil, com les nacionals, tot i afirmar que la llengua oficial del país seria el cingalès.¹⁶

Es va incloure un capítol sobre la protecció dels drets fonamentals a la Constitució, però el seu impacte s'ha paralitzat mitjançant provisions explícites que permeten la continuació de lleis promulgades abans de 1978, encara que siguin inconstitucionals. Per problemàtica, la revisió de les lleis promulgades després de 1978 es va desestimar, amb l'excepció d'una setmana on es va presentar un projecte de llei; un gran nombre de drets fonamentals (com el dret a la vida) es van ometre dels capítol de drets i es va

¹⁶ Es va concedir estatus de llengua oficial al tamil mitjançant algunes esmenes constitucionals realitzades als vuitanta (Article 18 de la Constitució de 1978, esmenes 2a, 4a, 13ena i 16ena). Resulta irònic pensar que gran part de les queixes tàmils dels setanta s'haguessin obviat si aquestes provisions constitucionals s'haguessin incorporat a l'inici, i no als vuitanta, de mala gana i quan gran part del conflicte ja s'havia reprès. Tanmateix, cal dir que la implementació d'aquestes provisions constitucionals, a dia d'avui, encara deixa molt que desitjar.

estipular que la violació d'un dret s'havia de presentar al tribunal en un mes a partir del coneixement d'aquella violació.

Mentrestant (suposadament com a resposta de la creixent militància tamil) el govern de Jayawardene va activar la Llei de Prevenció de Terrorisme núm. 48 de 1948 (Prevention of Terrorism, des d'ara PTA).¹⁷ La PTA permetia la detenció preventiva fins a 18 mesos a petició de l'Administració (renovable cada 3 mesos mitjançant ordres de detenció), prohibia dedicar-se a "activitats il·lícites" (incloses accions realitzades abans la data de l'entrada en vigor de la llei i que, en el cas que s'haguessin comès després de l'aprovació de la llei, es considerarien un delict); permetia que les confessions realitzades a membre del cos de la policia (en grau superior al de ASP, Ajudant del Superintendent) ser admeses com a proves, al·legant que les confessions a la policia eren involuntàries. La Secció 29 de la PTA estipulava l'operabilitat de la llei per a 3 anys des de la data del seu inici però aquesta provisió va ser revocada l'any 1982,¹⁸ quan es va transformar la natura "temporal" de la llei a un estatus permanent.

Els primers a ser detinguts sota la PTA al 1979 van ser, no els separatistes sinó dos activistes cingalesos de l'SLFP (en aquell moment, el partit de l'oposició) a Kandy, un fet que va confirmar els

¹⁷ Poc després de la seva arribada al poder al 1977, el govern de Jayawardene va revocar la CJC (Llei de la Criminal Justice Commission núm. 14 de 1972) i que havia estat promulgada per l'anterior govern del United Front, sota l'argument que les seves provisions eren draconianes. Tanmateix, la PTA del president JR Jayawardene copiava moltes de les problemàtiques provisions de la CJC, particularment les relatives a l'admissió com a proves de les confessions fetes als agents de policia.

¹⁸ Secció 4 de la Llei 10 de 1982

pitjors temors de la classe treballadora i camperola (la base dels moviments polítics i que, en aquell moment, ja havia protestat de manera molt activa contra la PTA): que la llei s'usés com a escut per sufocar qualsevol tipus d'oposició. A partir d'aleshores, la PTA es va usar, en primer lloc, per detenir una gran quantitat de tàmils separatistes. Posteriorment, es van realitzar alguns intents per controlar tensions ètniques com les dels Tribunals de Desenvolupament del Districte (District Development Councils, DDCs) que, d'altra banda, es van avortar a causa de la manca de sinceritat dels líders polítics cingalesos d'aquell moment. L'assassinat d'un candidat polític (UNP) al nord i de dos agents policials van ser durament represos per la policia. La Biblioteca Pública de Jaffna va ser incendiada i els agents policials del govern van ser responsabilitzats d'aquest fet per la societat.

A principis dels vuitanta, la militància tàmil havia radicalitzat la seva postura i dividit en diversos grups: Eelam People's Revolutionary Liberation Front (EPRLF); Tamil Eelam Liberation Organization (TELO); People's Liberation Organization of Tamil Eelam (PLOTE), Eelam Revolutionary Organization of Students (EROS) i LTTE. Les tensions internes van augmentar amb la formació d'un partit polític musulmà (Sri Lanka Muslim Congress, SLMC).

L'espiral de violència va assolir un nou clímax a principis dels anys vuitanta, quan el President JR Jayawardene va guanyar un altre mandat a les eleccions presidencials i va posposar les eleccions generals sis anys, amb l'oportuna estratègia de convocar un referèndum. El motí de juliol de 1983 van marcar un abans i un després en la història política del país: milers de tàmils van ser assassinats en un motí on hi havia implicats alguns dels principals ministres del govern de Jayawardene, un escàndol que va

traspassar les fronteres. Trenta cinc presoners tamils i, després, divuit presoners van ser massacrats a les presons de Welikada. Jayawardene es va abstenir de condemnar la massacre i, poc després, va impulsar una esmena constitucional (la 6ena) que il·legalitzava el separatisme i per la qual els membres del TULF van perdre els seus seients al Parlament. Les mesures per impedir qualsevol tipus de dissidència política es van endurir: es van prohibir els partits d'esquerra, els diaris de l'oposició i la resta es va passar a vendre sota les lleis de l'Estat d'excepció. Es van prohibir el Janatha Vimukthi Peramuna (JVP), el Nava Sam Samaja Party (NSSP) i el Ceylon Communist Party. En aquest període, LTTE també va assassinar, concretament, més de 150 peregrins i altres innocents que es dirigien al centre budista de Sri Lanka a Anuradhapura.

Les temptatives per acabar amb el conflicte, incloent la pau de Thimpu, van fracassar. L'avenç de les forces armades de Sri Lanka cap al nord es va aturar amb la intervenció del govern de la Índia, que va proveir la població de Jaffna de recursos de subsistència, mitjançant llançaments aeris i que, a més d'una objectiu humanitari, tenien la missió de demostrar el poder del país. L'acord Indo-Lanka, que va portar les tropes pacificadores índies (IPKF) al nord, es va signar el 29 de juliol de 1987, amb l'aprovació de l'esmena 13ena de la Constitució que permetia l'establiment de Tribunals Provincials. No molt més tard, el cap de LTTE, Velupillai Prabhakaran, que havia signat aquest acord sota nombroses protestes, va renegar del pacte i va llançar una ofensiva militar contra les tropes índies.

Aleshores, el país es va endinsar en un conflicte amb el JVP començant la segona insurrecció al sud, suposadament en protesta

a l'Acord Indo-Lanka. Centenars de funcionaris, així com periodistes que treballaven pels mitjans estatals, van ser assassinats, intimidats o segrestats pel JVP; entre els quals polítics clau del UNP. El govern va respondre amb la mateixa implacable tàctica contra el terrorisme. La pre colonial PSO i la PTA van ser usades per protegir les forces del govern i els paramilitars que els donaven suport a perpetrar assassinats extra judicials, desaparicions forçoses i tortures. Es van promulgar regulacions sota la PSO que permetien l'arrest arbitrari i la detenció preventiva o per una futura investigació, així com altres lleis que autoritzaven a determinats oficials a enterrar o cremar els cossos dels assassinats.

Milers de cingalesos van ser assassinats en aquest procés per les forces armades, així com pels paramilitars que cooperaven amb el govern. Entre els assassinats, hi havia advocats com Wijedasa Liyanarachchi, Kanchana Abeypala o Charitha Lankapura. Alguns van ser assassinats per un vincle directe amb el JVP mentre que d'altres ho van ser, únicament, perquè havien arxivat ordres judicials *habeas corpus* en casos de desaparicions. La militarització de la policia havia assolit un nou nivell. Les eleccions presidencials de finals de 1988 van tenir com a conseqüència l'aparició d'un nou líder pel UNP, Ranasinghe Premadasa, que va guanyar al febrer de 1989. La violència va continuar, imbatible, a totes les parts del país amb dissidents executat extra judicialment, com fou el cas del periodista i activista pels drets humans, Richard de Zoysa.

Per part seva, LTTE es va encarregar de cometre diversos assassinats de dissidents al nord, incloent l'acadèmic de Jaffna Rajini Thiranyagama i a EPRLF MP Sam Thambimuttu, així com a alguns dels parlamentaris del TULF més veterans i que en el seu dia havien estat els gurus del LTTE, com A. Amirthalingam i V.

Yogeswaran. Des d'aquest punt de vista, l'implacable assassinat per part de LTTE de membres de grups militants tamils però rivals i de la seva intolerància envers qualsevol altra forma de dissidència diferent a la seva, va marcar la degeneració de LTTE en una màquina d'assassinar.

Diversos pacificadors procedents de la Índia van ser expulsats pel president R. Premadasa, que va intentar iniciar una nova negociació de pau amb LTTE, tasca inútil atès que LTTE va intensificar la seva lluita contra les tropes governamentals i els seus rivals tamils al juny de 1990. Particularment horrorosa va ser la massacre de centenars de policies que s'havien rendit a LTTE així com la massacre de 140 musulmans civils en el moment de la seva pregària. La guerra es va reanudar i ambdós bàndols van cometre brutalitats, incloent la massacre armada de 67 civils al districte de Kakkadicholai. LTTE va desplaçar milers de camperols musulmans del nord, va assassinar musulmans a d'altres àrees i es va embarcar en una sèrie d'assassinats d'alts càrrecs com el ministre de Defensa de Sri Lanka, Ranjan Wijeratne; l'antic primer ministre indi Rajiv Gandhi (gràcies al qual s'havia signat l'Acord Indo-Lanka i l'IPKF havia entrat al país) i, per últim, un dels militars veterans més estimats, el Comandant General (pòstumament promocionat a General) Denzil Kobbekaduwa. Els crims no es van aturar aquí: també es van assassinar l'antic ministre per la Seguretat Nacional, Lalith Athulathmudali (el 23 d'abril de 1993) i el president R. Premadasa (l'1 de maig de 1993) i, si bé popularment s'atribueix a LTTE ambdós crims, també hi ha altres teories sobre conspiracions i rivalitats al mateix partit. L'assassinat d'un dels darrers caps veterans del UNP Gamini Dissanayaka (que en aquell moment també era candidat a les eleccions presidencials), paral·lelament a

la d'altres polítics el 1994 va confirmar l'estratègia de LTTE d'assassinar sistemàticament líders polítics cingalesos del sud.

Al 1994, la tria de Chandrika Kumaratunge com a presidenta de l'executiu va retornar noves esperances a la pau. Presentada per Peoples' Alliance (una coalició que, entre d'altres, incloïa l'SLFP), va ser recolzada per la major part de la comunitat així com les minories ètniques. Es va declarar l'alto el foc i es van iniciar negociacions de pau, però el diàleg es va trencar i la guerra reiniciar quan LTTE, amb la seva sorprenent estratègia d'assassinar civils, va atemptar contra el Banc Central de Colombo. Quatre anys més tard, LTTE va fer explotar l'estació de tren Maradana, al centre de Colombo, assassinant centenars de civils i, en una altra acció que va enfurismar tothom, amb independència de la seva religió, va atemptar contra un dels llocs sagrats del país, el Temple of the Tooth a Kandy.

Les forces de seguretat van prendre represàlies en una gran escala d'operacions militars que, de nou, van derivar en morts, desaparicions forçoses i eliminacions de tàmils. Es recorria freqüentment a les lleis de l'Estat d'excepció (PSO i PTA), per justificar aquests abusos de poder. El nombre més elevat de desaparicions (622) es va produir a Jaffna al 1996, com a conseqüència de la disputa entre les forces de seguretat i LTTE pel control de la península (que finalment van recuperar les primeres). Les Comissions d'Investigació, creades per Kumaratunge per investigar el massiu nombre de desaparicions després de 1988, foren inútils, malgrat els exhaustius i llargs processos d'investigació, com també ho foren altres investigacions com les que va realitzar la comissió que s'encarregava d'una cambra de tortura a Batalanda o la que es va ocupar dels motins de juliol de 1983. Aleshores, amb

més controvèrsia si era possible, la presidenta Kumaratunge va crear unes comissions d'investigació especials (Special Presidential Commissions of Inquiry)¹⁹ que pretenien investigar els assassinats de líders polítics i militars comesos durant el règim de l'UNP (incloent els del general Kobbekaduwa i el ministre Athulathmudali). En moltes d'elles (dirigides per jutges) es va descobrir que hi havia membres de l'UNP (i, en el cas de Kobbekaduwa) militars, entre els responsables d'aquests assassinats.

Les troballes es van fer sota supòsits molt circumstancials i que no es podien argumentar des d'un punt de vista legal.²⁰ D'igual

¹⁹ Les Special Presidential Commissions of Inquiry Law es van crear mitjançant una llei (Llei SPCI núm. 7 de 1978) diferent de la usada per constituir les Commissions of Inquiry (Llei núm. 17 de 1948) i que, en el moment de redactar aquestes ratlles, es troba sota examen. La Llei SPCI atorga a les seves comissions la autoritat de determinar i informar sobre si qualsevol persona és culpable d'algun acte de victimització política, mal ús o abús de poder; o de corrupció o actuació fraudulenta a qualsevol cort o tribunal o ens públic o en relació amb l'administració de qualsevol llei o en l'administració de la justícia; i, en aquestes circumstàncies, recomanar si a aquesta persona se l'hauria d'incapacitar (Secció 9 (1)). Tal incapacitació o expulsió també es podria produir en el sí del Parlament en el cas que l'acusat fou un dels seus membres (Article 81). La Llei SPCI ha estat justament criticada perquè viola les regles bàsiques relatives a les proves i a un procés judicial just, i perquè ha tingut com a conseqüència que s'hagi jutjat persones sent sotmeses en judicis desautoritzats o improvisats. Una part dels agents de la policia i polítics que van ser acusats i/o detinguts com a conseqüència de les investigacions de la Comissió, van reclamar, amb èxit, al Tribunal Suprem emparant-se, *inter alia*, en que l'acció s'havia realitzat de manera arbitrària i que mancava de justícia natural.

²⁰ PINTO-JAYAWARDENA, Kishali. (1999), '*Lalith Athulathmudali Assassination – A Report and its Discrediting*' Moot Point, Centre for Policy Alternatives, Colombo, p. 29.

manera, també es van impugnar²¹ els resultats d'una de les comissions especials de la presidenta (relativa a l'assassinat, l'any 1988, de Vijaya Kumaratunge, un carismàtic actor i polític que havia adoptat una postura d'esquerres trencant amb el SLFP amb la seva dona, Chandrika Kumaratunge, filla de SWRD i Sirimavo Bandaranaike).

Les investigacions a les fosses comunes de Suriyakande, l'estadi de Duriyappah i Chemmani van reforçar el clima d'impunitat: hi va haver poques condemnes d'oficials junior de l'exèrcit, com per exemple, en el cas *Krishanthi Kumaraswamy* i en el cas dels *alumnes d'Embilipitiya*. Més alarmants, les atrocitats comeses en els anys previs no es van investigar, encara que les desaparicions s'haguessin produït a la meitat dels anys 90 a la península de Jaffna, cap comissió se'n va encarregar. La massacre comesa en un camp de rehabilitació per presoners a Bindunuwewa (finals d'octubre del 2000) prova per què servia una Comissió d'Investigació: senyalava què passava però tenia molt poc impacte en el procés legal, que culminava amb l'absolució sistemàtica de l'acusat (apel·lada), fins i tot dels agents de la policia.

Un aspecte extremadament perillós de la presidència de Kumaratunge va ser el seu flagrant menyspreu envers els òrgans independents –particularment els judicials- en els seus darrers anys de govern. El nomenament de l'aleshores Fiscal General, Sarath Nanda Silva (amic personal de Kumaratunge) com cap del Suprem el 1999, un cop jubilat GPS de Silva (un nomenament on es va evitar la candidatura d'un dels membres més importants de Suprem, MDH Fernando, que havia fallat en diversos judicis en una

²¹ Ibid, p. 31. També, a HOOLE, *supra*, p. 295

línia reprovada pel poder executiu) va ser pertorbador.²² En els anys següents, el cap del poder judicial va rebre contínues al·legacions de subversió política.

La insatisfacció popular amb Kumaratunge va conduir a l'UNP a la victòria en les eleccions generals de 2001. Però un pacte de "cohabitació" entre la presidenta i un Parlament constituït per forces opositores va permetre a Kumaratunge recuperar el poder alguns anys després. El seu mandat com a presidenta de l'executiu va acabar el novembre de 2005, amb l'actual titular, Mahinda Rajapakse, sent escollit pel seu mateix partit, Peoples' Alliance. Des de 2006, la guerra ha retornat a Sri Lanka amb gran intensitat.

III. EL FRACÀS DE LES COMISSIONS D'INVESTIGACIÓ PER IMPEDIR VIOLACIONS

Un tret significatiu dels esdeveniments explicats anteriorment és la creació d'aquelles Comissions d'Investigació que havien d'estudiar els casos de violacions de drets humans. Tanmateix, la llei que les va establir (Llei núm. 17 de 1948) es va promulgar amb un objectiu ben diferent de la finalitat per la qual s'usa en l'actualitat. La llei, en primer lloc, facilita petites investigacions locals relatives a

²² En el moment del nomenament, el fiscal general Silva tenia dues mocions pendents contra ell en les quals se l'acusava de mala conducta i on se l'intentava apartar de la fiscalia. L'aleshores cap del judicial, GPS de Silva, va convocar una comissió de jutges del Tribunal Suprem perquè provessin tals al·legacions. Dato Param Coomaraswamy, l'aleshores Relator per la Independència del Poder Judicial a les Nacions Unides, va advertir a la presidenta que no procedís amb el nomenament fins que la investigació sobre la mala conducta del fiscal no concloués.

l'administració de qualsevol departament governamental o al la conducta de qualsevol funcionari, entre d'altres tasques. Essencialment, és un fet que la descoberta d'un cos i el conseqüent inici del procés judicial no es deriva de les seves recomanacions. A més, hi ha importants limitacions relatives als informes de les comissions que s'han fet públiques.

Actualment, una Comissió Presidencial per a la Investigació (Presidential Commission of Inquiry) establerta pel govern de Sri Lanka (GOSL) funciona des de 2006, la darrera d'una sèrie de comissions que han fracassat en la seva temptativa de portar la veritat, la justícia i la reconciliació a les milers de víctimes del conflicte.

L'actual comissió fou una resposta a la pressió domèstica i internacional, atenta a l'increment d'assassinats extra judicials que van continuar un cop reanudat el conflicte. El mandat de la Comissió demana la investigació d'uns determinats incidents, malgrat l'existència d'una clàusula que, interpretada de manera liberal, permetria que anés més enllà d'aquests paràmetres. Aquests casos inclouen els assassinats dels ministres Lakshman Kadirgamar, MP Joseph Pararajasingham i Kethesh Loganathan; l'assassinat de 17 treballadors en missió humanitària a Mutur i els crims a Mutur, Trincomalee, Sancholai, Pesalai Beach, l'àrea policial de Keyts, Pottuvil, Kebithagollawa, Welikanda, Digapathana; a més de la desaparició del reverend Jim Brown. Tots aquests fets es van produir, en la seva major part, al nord i l'est de l'illa en diversos moments entre 2005 i 2006. La responsabilitat d'aquests s'ha atribuït a qualsevol de les parts enfrontades, principalment, el GOSL, LTTE i un tercer element recentment afegit al conflicte, una escissió, la facció Karuna.

Una nova característica del funcionament de la Comissió és que està sent "observada" pel Grup d'Observadors Internacionals Independents de Persones Eminent (International Independent Group of Eminent Persons, IIGEP), el funcionament del qual també està regit pel mandat del secretari presidencial. La Comissió va començar la seva marxa formar el març de 2007. El govern ha estat enèrgic en les seves afirmacions que la Comissió constituirà un mecanisme efectiu a l'hora de restablir la responsabilitat per les violacions dels drets comeses al país. Tanmateix, un any després del seu establiment, la Comissió ha fet poca cosa. Les crítiques de l'IIGEP abasten diverses àrees, entre les quals destaca la manca de transparència, pèrdua de temps, absència d'un programa de protecció de testimonis efectiu i el rebuig a cooperar amb els observadors eminents. El fracàs d'aquesta Comissió no arriba de nou. Les experiències de Sri Lanka amb les seves predecessores evidenciaven com s'havia d'actuar per no tenir èxit. Un cas particular en relació a les Comissions d'Investigació 1994 i 1998, en relació a una massiva escalada de les desaparicions o aniquilacions forçades, serà examinat en aquest document a tall d'exemple.

El 30 de novembre de 1994, es van constituir tres Comissions d'Investigació per estudiar eliminacions o desaparicions forçades²³, cadascuna assignada a una zona geogràfica concreta: oest, zona meridional i Sabaragamuwa; nord i est; centre, zona occidental del nord, nord central i Uva. Les tres comissions van emetre informes al setembre de 1997 lamentant que, malgrat haver disposat de més

²³ Creades el 30 de novembre de 1994 pel president, per investigar *inter alia*, les desaparicions involuntàries de persones després de l'1 de gener de 1988, (els responsables, els processos legals que poden dur-se a terme, les mesures per prevenir la nova perpetració d'aquests fets i l'ajuda, si calia, que s'hauria de proporcionar als familiars dels desapareguts.

temps per realitzar la tasca, encara no havien acabat la feina. Les comissions van investigar un total de 27.526 denúncies de les quals 16.800 es van catalogar com a desaparicions forçoses. D'aquestes, les tres comissions van assenyalar que hi havia proves de les identitats dels responsables en 1.681 casos.²⁴

La comissió que va investigar les desaparicions de l'oest, la zona meridional i Sabaragamuwa va descriure la situació de l'illa de la següent manera:

“Eren temps de crisis. El funcionament de la societat, l'administració i l'aplicació de la llei es posaven a prova (...) Prova d'això eren les denúncies i acusacions al que havia passat en l'era més fosca, tant si havia estat en mans dels agents de l'Estat o d'individuals que havien tractat d'aprofitar-se de la situació en benefici propi, amenaçant algun dels seus enemics o retractors. Prova d'això era el clam popular: 'mai més'”.²⁵

Excepte en els casos on s'havien de dur a terme pagaments “de compensació”, no s'estava duent a terme cap acció efectiva que reemplaqués les estructures que havien permès tals atrocitats. La manera en què el sistema havia fallat a les víctimes en tots els aspectes es pot apreciar en el següent punt:

²⁴ Paràgraf 156 del Quart Informe Periòdic realitzat pel govern de Sri Lanka pel Comitè pels Drets Humans de les Nacions Unides i presentat pel Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics del 18 de setembre de 2002.

²⁵ Informe Final. 1994 Presidential Commission of Inquiry to investigate the Involuntary Removal or Disappearances of Persons in the Western, Southern and Sabaragamuwa Provinces, Sessional Paper No V – 1997, (d'ara en endavant, the Western, Southern and Sabaragamuwa Disappearances Commission).

“La pèrdua de fe d’aquelles víctimes que esperaven una solució procedent del sistema legal i social és un fet inqüestionable. Després de les desaparicions, molts parents van fer els que se’ls havia demanat: van realitzar les denúncies, van donar tota la informació que se’ls requeria als cossos corresponents, van anar de casa en casa buscant l’ajuda d’aquells polítics que semblava que volien ajudar-los. En darrer lloc, també es van presentar a les comissions per investigar els desapareguts. A més, molts d’ells van prendre part activa a les eleccions per donar suport a aquells que els havien promès justícia. Però cap d’aquestes accions va tenir un resultat tangible i, de fet, van aprendre una dura lliçó: fer res és, en realitat, treballar (‘nothing is in fact working’). Sota aquestes circumstàncies, aquestes persones, finalment, es van dedicar a les pregàries i altres rictus religiosos. Alguns maleïen els culpables i d’altres demanaven venjança divina. Aquestes pràctiques eren una mostra de la pèrdua de fe en la maquinària legal”.²⁶

Alguns patrons de victimisme emergeixen de l’anàlisi de les Comissions pels Desapareguts de 1994: l’extrema pobresa per la que es trobaven afectades moltes persones, la intensa pressió exercida per la policia i l’estructura militar per cobrir els incidents; el paper col·laborador, i fins i tot actiu, dels polítics a l’hora de donar suport als abusos i la crua realitat senyalada per la mateixa comissió: “dels 8.739 casos als que es va informar la Comissió, 1.926 es referien a l’eliminació de nens de menys de 19 anys, el 14.82% del total de desapareguts”²⁷ i després hi havia un altre bloc de 2.451 (28.05%) de persones entre 20 i 24 anys. En síntesi, 3.747 (43%) de les desaparicions denunciades a la Comissió es

²⁶ FERNANDO, Basil. “Disappearances: 15% are Children.” Asian Human Rights Commission, Human Rights SOLIDARITY (1997) Vol 8. No 8, Hong Kong, p. 17.

²⁷ Ibid.

referien a persones de menys de 24 anys i el 63% per sota dels 30.²⁸

Resulta pertinent analitzar la natura de la responsabilitat del govern en aquest punt. Així:

“A banda que la responsabilitat del govern emergeixi únicament de les mateixes desaparicions, hi ha altres factors que se sumen a la gravetat d'aquests casos, com conspiracions per causar aquestes desaparicions, accions per encoratjar-les, supervisions dels processos que duïen a terme aquestes desaparicions i manca de difusió d'informació relativa a aquestes desaparicions.”²⁹

La necessitat de reforçar la responsabilitat de tots els implicats (independentment del nivell de l'estructura política en què formessin part) era clara. A banda d'això, també es va observar:

“(…) les forces policials podien reclamar que havien estat injustament tractats si els polítics, que havien estat els artífex de la política que havia causat aquestes desaparicions, quedaven immunes a la seva responsabilitat criminal”³⁰

Aquest punt és particularment important atès el gran nombre de polítics veterans que la Comissió havia trobat implicats en les seves investigacions, alguns d'ells ministres del govern del moment, tal i com revelen els annexes dels informes de la Comissió. Aquests, que

²⁸ Ibid.

²⁹ Asian Human Rights Commission (1997) *Thousands of Disappearances Established: Truth Commission urged*, "Human Rights SOLIDARITY, Vol; 7. No 5, Hong Kong, p. 17

³⁰ Ibid.

van ser enviats de manera confidencial a la presidenta Kumaratunge, es van filtrar als mitjans.

Per exemple, en el seu informe sobre les desaparicions del Centre, la zona occidental del nord, el nord central i Uva, la Comissió senyala que l'aleshores responsable de Justícia, Integració Nacional, Reforma Legal i Buddha Sasana estava implicat en tres desaparicions; el ministre de Desenvolupament Regional en nou; el ministre d'Aigua i Desenvolupament en quatre; el ministre d'Irrigació en una; i un revoltós membre del Parlament en 30 desaparicions a la seva àrea. Molts d'aquests individus, ministres en aquella època, encara són presents en l'arena política. A banda d'aquests, la comissió també senyalava la implicació de 27 diputats, 14 membres dels consells provincials, 12 *grama niladharis* (administratius locals) i un monjo budista, a més de 20 superintendents de la policia, 51 agents, 12 capitans i 4 comandants.³¹ Un fet conegut és que entre dos policies (un de les províncies del centre i l'altre del nord-oest) estaven implicats en 54 desaparicions, un exemple il·lustratiu del clima d'impunitat existent.

Al seu informe sobre les desaparicions a l'est i el nord del país, la Comissió va arribar a la conclusió que el 90% dels assassinats s'havien comès per les forces de seguretat (armades, navals i àrees) i per la policia³². Aquesta Comissió va nomenar, explícitament, els policies implicats en les desaparicions però afirmant, al mateix temps, que no podia decidir *ex parte* sobre la seva culpabilitat (com havien fet també les altres comissions): "s'ha

³¹ IMRAN, Vitachchi. '*Disappearances Commissions point finger at UNP Politicos and Security Officers.*', The Sunday Times, 15/03/1998

³² P. 62 de l'Informe

de realitzar una investigació correcta i les proves facilitades pels denunciants haurien de resistir a un altre interrogatori.³³

Un examen crític d'aquestes tres comissions dóna joc a algunes reflexions. **La principal limitació d'aquestes tres comissions és que el seu mandat no comprenia la investigacions de les violacions comeses entre 1984 i 1988**³⁴. No es va investigar un gran nombre d'atrocitats i era evident que la manca de recursos que permetessin un correcte funcionament d'aquests cossos era un problema, en aquell moment. Per exemple, en el moment en que Amnistia Internacional estava escrivint el seu informe de 1995, dues de les comissions encara no disposaven d'un ordinador.³⁵

³³ Ibid

³⁴ Aquesta fou una preocupació manifestada a les Observacions Finals de Comitè de Drets Humans de les Nacions Unides, en el 3er Informe Periòdic sobre Sri Lanka, presentat en el marc del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (27/07/95. CCPR/C/79/Add.56). Efectivament, el nombre de desapareguts, particularment a la península de Jaffna abans de 1984, principalment durant 1981, era un element més, com revelava, per exemple, l'Informe d'AI (*Report of an Amnesty International Mission to Sri Lanka*, 31 January – 9 February 1982, p. 42). L'informe senyala que els diaris locals van informar, el novembre de 1981, que s'emprendrien accions legals contra 12 agents de policia per mala conducta a les àrees de Kankasanturai i Chunnakam, a la península de Jaffna, durant 1981. Tanmateix, resulta interessant que el delict principal pels qual "molt probablement, s'acusaria" a aquests policies no estava relacionat amb les desaparicions forçades sinó, més aviat, amb una "deserció del lloc de treball". Al '*Time for Truth and Justice*', Amnistia Internacional (AI Index ASA 37/04/95, p. 6) senyala diversos casos de desaparicions forçoses comesos al sud al 1987, incloent el cas d'un professor vinculat a la Universitat de Ruhuna.

³⁵ Amnesty International, '*Time for Truth and Justice*', AI Index ASA 37/04/95, p.12

Pel que respecta al funcionament de les comissions, aquestes van mostrar certa inconsistència en la seva manera d'actuar atès que la Llei de 1948 (per la qual havien estat creades) els concedia cert marge de maniobra a l'hora de determinar el seu propi funcionament. I encara que certa capacitat de discreció sigui desitjable, també va derivar en un tracte diferencial a determinats grups de denunciants com, per exemple, es va apreciar quan es van obrir les vistes al públic.

Així, la Comissió de l'oest, la zona meridional i Sabaragamuwa va decidir gravar totes les vistes³⁶, a diferència de les altres. Un altre aspecte a tenir present en aquest punt és que mentre algunes comissions (com la Comissió Sansoni o la Comissió Batalanda)³⁷ van permetre repreguntar els testimonis i van presentar els acusats abans que ells, les Comissions de 1994 se'n van abstenir.

L'altra qüestió rellevant fou la decisió de la Comissió de l'oest, la zona meridional i Sabaragamuwa de no revelar els noms dels implicats en el seu informe però sí enviar-los, de manera confidencial, a la presidenta; un punt de vista que va ser seguit per

³⁶ La terquetat amb què la Comissió de l'oest, la zona meridional i Sabaragamuwa va voler gravar totes les vistes, al temps que privava la premsa i l'opinió pública de la seva participació i, per tant, eliminava un element important d'accountability, és deplorable.

³⁷ Tanmateix, no es pot dir que el fet de permetre repreguntar als testimonis i de permetre'ls tenir representació legal sigui un aval de la credibilitat d'una comissió. El millor exemple el trobem amb la Comissió Batalanda (1995) que va permetre les repreguntes i la representació legals dels testimonis però, el context en què la comissió va funcionar i la manera com es van usar els resultats de les seves investigacions anul·la la seva credibilitat per motius de parcialitat política.

les altres dues comissions. Tanmateix, a diferència de la primera, les altres dues no van dubtar a l'hora d'incloure els noms dels polítics i dels membres de les forces de seguretat i la policia implicats en els seus respectius informes. **Tanmateix, els judicis que es van derivar dels resultats d'aquestes investigacions van ser insignificants.**

Les recomanacions d'aquestes comissions en relació a les reformes de la llei i dels processos legals incloïen la *interalia* i l'establiment d'un fiscal independent pels drets humans. La Comissió de l'oest, la zona meridional i Sabaragamuwa va recomanar que les principals lleis havien de correspondre a la llei normal. Tanmateix, un cop es detenia a algú, calia canviar la càrrega de les proves a l'acusat, si aquest no tenia una explicació raonable.³⁸ També es va assenyalar que la responsabilitat de la cadena de comandament hauria de ser establerta per llei. Però, des d'aleshores, **cap d'aquestes recomanacions ha derivat en llei.**

Els informes de les comissions que es van facilitar a la presidenta Kumaratunge el 1997, no es van difondre públicament fins alguns anys més tard. Els parents de les víctimes i aquells que van comparèixer abans de les comissions no van ser informats dels resultats de les investigacions d'aquestes. A causa de la incapacitat de les comissions d'investigar totes les denúncies de desaparicions forçoses que havien rebut i pel fet que hi havia més de 10.135 denúncies de les que s'havia informat a les comissions que encara

³⁸ Informe Final, p. 172.

no s'havien investigat, el 1998, es va crear una Comissió d'Investigació que havia d'estudiar els casos de tota l'illa.³⁹

La Comissió de 1998 va investigar els 10.136 casos pendents de les altres comissions i va acabar la seva feina amb un Informe Final (23 de maig, 2000). La major part dels casos procedien de Kandy (província Central, 3.397 casos); Kurunegala (província Occidental del nord, 1.581), Matale (Central, 1.042) i Anuradhapura (Nord central, 883). Els casos de les províncies Nord i Est eren considerablement menys quantioses (Jaffna, 42; Batticaloa, 18; Kilinochchi, 8; Mannar, 1; Mulaithivu, 7; Trincomalee, 9; i Vavuniya, 3). La Comissió va concloure que més de 10.400 persones havien desaparegut durant aquest període i es van atribuir diferents causes en les desaparicions o segrestos com, per exemple, que almenys 680 casos fossin atribuïbles a la participació d'aquestes persones en activitats polítiques.⁴⁰

La implicació reiterada dels responsables era clara: 37 persones estaven implicades en tres o més casos; el mateix nombre per aquells que ho estaven en dos i 207 persones en un.⁴¹ La Comissió de 1998 també va descobrir que hi havia 27 persones implicades en els seus casos que també ho havien estat en les desaparicions investigades per les Comissions de 1994 i d'altres com la Batalanda Commission o la Comissió Especial promoguda per la Presidència

³⁹ Fou creada el 30 d'abril de 1998 pel president mitjançant la Llei núm. 17 de 1948 i amb unes competències que abarcaven tota l'illa (respecte les altres qüestions, el mandat era similar a les altres comissions). L'Informe Final de la All Island Commission (març 2001) és accessible al (Sessional Paper núm. 1-2001).

⁴⁰ Ibid, p. 10.

⁴¹ Ibid

per investigar els assassinats del general Denzil Kobbekaduwe, Lalith Athulathmudai i Vijaya Kumaratunge.

La Comissió de 1998 també va informar dels implicats, de manera confidencial, a la presidenta.⁴² **El 2004 es va concloure en 473 casos de desaparicions provades, hi havia implicats agents de les forces de l'Estat o grups paramilitars afins, a més d'altres grups subversius.**⁴³ També es va atribuir la responsabilitat d'alguns dels casos a enemics personals i desconeguts.

La Comissió de 1998 va recomanar un gran nombre de mesures, com la creació d'un fiscal independent que vetllés per la protecció dels Drets Humans. D'altres recomanacions incloïen que aquells agents en servei als que s'havia acusat, no poguessin continuar amb la seva feina. Un cop les investigacions haguessin començat, haurien de ser transferits fora de l'àrea on s'estaven realitzant les investigacions i, en el cas que algun d'ells, intentés amenaçar els advocats defensors o el fiscal, o volgués obstaculitzar les investigacions, aquestes accions serien subjecte d'una investigació encara més intensa i seguides de càstigs més severos.

Moltes d'aquestes recomanacions encara no s'han implementat. Encara que hi hagi certs avenços judicials (com per exemple, a l'hora d'apartar aquells agents que han estat acusats en els informes de les Comissions de 1994 i 1998) finalment, el nombre de casos on se'ls ha acusat ha estat molt petit. El personal de les forces armades repetidament implicat en algunes de les més

⁴² Ibid, p. 9

⁴³ Ibid, p. 10

serioses violacions dels drets humans durant aquest període encara continua a l'exèrcit (alguns d'ells són veterans) i en cap cas no se'ls ha presentat davant la llei. Molts d'ells continuen sent responsables de greus violacions de drets humans mentre la cultura de la impunitat continua.

IV. CONCLUSIÓ

Com s'ha senyalat, la manca d'accountability de l'Estat en matèria de violacions de drets humans a Sri Lanka ha tingut com a conseqüència a milers de víctimes tàmils (fruit del conflicte al nord i l'est del país) així com als 40 mil cingalesos "desapareguts" durant les insurreccions dels vuitanta i primers anys dels noranta.

Musulmans, tàmils i cingalesos han estat assassinats, desapareguts i segrestats per un altre dels protagonistes del conflicte, LTTE, així com per grups paramilitars. En aquest escenari, els més desafortunats han estat els civils de totes les nacionalitats, que a dia d'avui encara conviuen amb la pena i l'angoixa.

Les barbaritats comeses per LTTE i la seva escissió, la facció Karuna han estat molt significatives (entre les darreres accions atribuïdes a Karuna, unes accions coordinades amb les forces de seguretat del govern contra LTTE per tal de continuar amb les desaparicions i els segrestos, ja sigui amb l'objectiu d'aconseguir algun tipus de rescat o coerció). Tanmateix, la culpabilitat i/o inacció de l'Estat de fer-se càrrec d'aquests abusos amb els seus agents, desperta grans crítiques: la raó demana un altre tipus d'accountability; una manera diferent d'oposar-se al terrorisme en un govern escollit de manera legítima. El manteniment de les lleis derivades de l'Estat d'excepció

que permeten, *inter alia*, arrestos arbitraris, detencions *incommunicado* i confessions realitzades a la policia d'un determinat rang han creat una atmosfera en la que resulta fàcil continuar amb aquests abusos, al temps que els responsables resten impunes.

Efectivament, l'impacte d'aquestes lleis ha estat tan gran que, fins i tot durant els breus períodes de temps en que hi havia pau a Sri Lanka, i amb les lleis habituals per jutjar crims, els agents de la policia actuaven amb la mateixa brutalitat que ho feien en els obscurs dies de l'Estat d'excepció. Les pràctiques endèmiques de tortura dels agents de policia, amb independència de la seva raça o religió, ja que només tenien en consideració si les víctimes formaven part d'una classe social marginada social o econòmicament, són molt documentades. Amb el ressorgir del conflicte i la reaparició de l'Estat d'excepció, el país va patir els segrestos, les desaparicions forçades i els assassinats de periodistes, acadèmics, sindicalistes, capellans, homes de negocis i polítics, principalment tàmils, però també d'alguns cingalesos (d'aquells que se sospitava que havien col·laborat amb LTTE).

Només 12 de 15 casos de greus violacions de drets humans han estat investigades de manera eficaç i han finalitzat en un exitós procés judicial. Aquests casos inclouen la violació i assassinat de Krishanthi Kumaraswamy, una escolar tàmil de 17 anys (a més de l'assassinat de la seva mare, germà i un amic que la van anar a buscar), a càrrec de soldats vinculats a l'àrea de Chemmani; a més de la "desaparició forçosa" de 25 escolars cingalesos a Embilipitiya, al sud, als anys vuitanta, fruit d'una revenja personal envers el seu director per part de les forces de l'exèrcit.

En aquest punt, com ja s'ha assenyalat, les Comissions d'Investigació han servit de ben poc. La manca d'un programa de protecció de testimonis efectiu (hi ha un esborrany d'un projecte de llei, però que encara cal que sigui acceptat per la societat) i el fet que no es permeti als observadors internacionals supervisar la Comissió i intervenir en el seu funcionament són factors que continuen minvant la seva legitimitat.

Malgrat les dècades que fa que el país viu desaparicions forçoses, el dret a la vida encara no ha estat constitucionalment recollit, a diferència, per exemple, de la Constitució Índia, on ja ha estat usat pel Tribunal Suprem en benefici de la població. Ha estat només recentment que el Suprem de Sri Lanka, i fruit de l'esforç d'un o dos jutges liberals (que, d'altra banda, representen un fort contrast amb l'orientació conservadora del cos), s'ha implicat en la defensa d'aquest dret, emparant-se en la prohibició constitucional que no es pot privar de la vida a través d'un ordre judicial. Aquest raonament també ha estat desenvolupat en un cas de desaparició forçosa (Machchavallavan Case⁴⁴) on el tribunal va declarar una violació d'aquest dret, de manera novedosa, en una apel·lació al Tribunal d'Apel·lació.

Tanmateix, fins i tot amb aquestes interpretacions de la Cort Suprema, això ha tingut un mínim impacte en el poder polític, policial i militar. En el que respecta a la legislació criminal, a causa de l'absència de la tipificació d'una "desaparició forçosa" com un crim en el Codi Penal, el judici s'ha hagut de basar en altres violacions com el segrest o la conspiració; i provar aquest tipus de

⁴⁴ SC Appeal No 90/2003, SC (Spl) L.A. No 177/2003, SCM 31.03.2005, judici de Shiranee A. Bandaranayake),

violacions ha estat difícil sinó impossible. La no incorporació de la "responsabilitat de comandament" també s'ha vist com a extremadament problemàtica.

Aquest anàlisi se centra en que calen moltes altres reformes per tal de reformar l'actual cultura d'impunitat a banda de les Comissions d'Investigació. Avui dia, la implementació de l'Estat de dret a Sri Lanka és mínima. La confiança de les persones en les institucions a l'hora de vetllar pels seus drets ha minvat. La politització d'aquestes, incloent el Tribunal Suprem, ha degenerat en una greu manca de confiança en tot el procediment constitucional. Les recents accions del president Mahinda Rajapake que, ignorant l'esmena 17 de la Constitució, ja nomenat persones de la seva confiança per dirigir òrgans de monitoreig tan importants com la Comissió Nacional pels Drets Humans o la Comissió de la Policia Nacional han empitjorat la situació.

El que el país necessita ara és reafirmar el compromís del govern amb la democràcia constitucional al temps que garantir judicis efectius pels culpables de les violacions dels drets humans. També calen urgents canvis en la llei i processos criminals. Sense cap mena de dubte, la resposta a aquesta crisi de l'Estat de dret ha de procedir de l'interior, de la fortalesa de la societat civil a l'hora de demanar responsabilitats als legisladors. Tanmateix, encara hem de veure aquest tipus de peticions i, mentrestant, milers de persones continuen patint les conseqüències del conflicte. La permanent tragèdia de Sri Lanka.

L'ORGANITZACIÓ DE LES NACIONS UNIDES I LA PROTECCIÓ DELS NENS EN ELS CONFLICTES ARMATS: CAS DE SRI LANKA*

I. INTRODUCCIÓ*

Amb aquest estudi exposo la important evolució que ha tingut la tasca de l'Organització de les Nacions Unides en la protecció dels nens en els conflictes armats i concretament en l'intent d'eradicar la utilització dels nens com combatents. Em centraré en la tasca portada a terme en el conflicte de Sri Lanka.

He dividit l'estudi en tres parts. La primera és una presentació general de l'evolució del sistema de protecció dels nens en els conflictes armats a l'Organització. A la segona part, descriu la situació actual del sistema on destaca el mecanisme establert pel Consell de Seguretat de vigilància i presentació d'informes. I finalment, analitzo l'aplicació actual d'aquest mecanisme en el cas de Sri Lanka.

II. EVOLUCIÓ DE LA PROTECCIÓ DELS NENS EN CONFLICTES ARMATS A LES NACIONS UNIDES

a) Antecedents

Des dels primers anys, l'Organització de les Nacions Unides ha treballat en l'establiment de mecanismes de compromís perquè els

* Montserrat TAFALLA PLANA, llicenciada en Dret, responsable de la Biblioteca Depositària de les Nacions Unides DL/62, Universitat de Barcelona.

* Traduit de l'original en castellà per Glòria YANGUAS.

Estats garanteixin la protecció dels drets dels nens. No obstant això, per al nostre estudi hem de considerar que és a partir de 1989, any en què es va aprovar la Convenció sobre els Drets de l'Infant¹, que es produeixen una sèrie d'accions en el sistema de les Nacions Unides que ens permeten parlar directament de la protecció dels menors com a víctimes directes dels conflictes armats i concretament en l'inici de procediments seriosos en la lluita contra l'ús dels nens com combatents.

Aquesta tasca del sistema de les Nacions Unides ha portat a la creació d'un important *corpus* normatiu en la matèria. Sense pretendre ser exhaustiva, mencionaré els principals instruments, apareguts a partir de l'existència de la Convenció sobre els drets del nen aplicables en cas de l'ús dels nens com soldats.

La Convenció del 1989 estableix a l'article 38 el que podem qualificar d'una tímida i relativa protecció per evitar el reclutament de menors, ja que estableix:

- "- Que els Estats Part prendran totes les mesures possibles per tal de garantir que les persones que encara no hagin fet els 15 anys d'edat no participin directament a les hostilitats.
- Que els Estats Parts s'abstindran de reclutar per a les forces armades les persones que no hagin fet els 15 anys d'edat. Si recluten persones que ja tinguin 15 anys, però que siguin menors de 18, els Estats Part procuraran donar prioritat a aquells de més edat."

¹ Com antecedents a la protecció dels nens en conflictes armats assenyalem la *Declaració dels drets de l'Infant* de 1959; els *Convenis de Ginebra* del 12 d'agost de 1949 i els *Protocols addicionals* de 1977; i la resolució 3318 (XXIX) del 14 de desembre de 1974 de l'Assemblea General que proclama la *Declaració sobre la protecció de la dona i el nen en estats d'emergència o de conflicte armat*.

Com podem veure, s'empara la possibilitat de reclutar menors i fins i tot es permet la possibilitat que participin a les hostilitats.

La protecció comença a ampliar-se el 19 de novembre de l'any 2000 ja que va entrar en vigor el Conveni núm. 182 de l'OIT *sobre la prohibició de les pitjors formes de treball infantil*. Aquest conveni prohibeix el reclutament forçós o obligatori de nens per utilitzar-los en conflictes armats i com assenyala en Felipe Gómez "és el primer instrument internacional general de caràcter convencional que estableix els 18 anys com edat mínima per al reclutament forçós, això sí, deixant fora del seu abast el reclutament de naturalesa voluntària"²

Posteriorment, el *Protocol Facultatiu de la Convenció sobre els Drets de l'Infant relatiu a la participació de nens en conflictes armats*, que va entrar en vigor el 12 de febrer de 2002, enforteix la Convenció de manera important:

- Estableix que l'edat mínima per al reclutament obligatori o la participació directa en hostilitats serà de 18 anys;

- Exhorta els Estats Part a elevar l'edat mínima per al reclutament voluntari i a proporcionar protecció i salvaguardes especials als menors de 18 anys;

- Prohibeix categòricament que els grups armats reclutin menors de 18 anys o els utilitzin en hostilitats.

² GÓMEZ ISA, Felipe; *La participación de los niños en los conflictos armados. El protocolo facultativo a la Convención sobre los Derechos del niño*, Ed. Universidad de Deusto, Bilbao, 2000, p.51

També l'any 2002 va entrar en vigor l'*Estatut de Roma de la Cort Penal Internacional* destinat a l'enjudiciament dels crims de guerra, crims de lesa humanitat i genocidi, inclosos els crims comesos específicament contra nens.

Segons l'Estatut, el reclutament, l'allistament i la utilització de nens menors de 15 anys en les hostilitats són considerats crims de guerra tant en conflictes armats internacionals como interns.

En aquest sentit, a data d'avui, la Cort Penal Internacional ha assentat importants precedents per posar fi a la impunitat pels crims comesos contra nens amb la primera detenció que va portar a terme, en cooperació amb les autoritats de la República Democràtica del Congo, del dirigent de les milícies Thomas Lubanga Dilo, Líder de l'UPC i cap de la seva branca militar, les Forces Patriòtiques per l'Alliberament del Congo (FPLC).

Lubanga està formalment acusat de reclutament forçós de nens menors de quinze anys a la regió nord-oriental d'Ituri i d'usar-los per participar activament en les hostilitats, un crim greu segons els Articles 8 8(2) (b) (xxvi) o 8(2) (e) (vii) de l'Estatut de Roma.

Un altre antecedent de justícia internacional són les condemnes imposades pel Tribunal Especial per a Sierra Leone³ contra tres líders del Consell de les Forces Armades Revolucionàries (AFRC). Alex Tamba Brima, Brima Bazzy Kamara i Santigie Borbor Kanu van ser declarats culpables, el juny del 2007, de 14 càrrecs de crims de guerra, crims contra la humanitat i altres violacions de la llei

³ Establert per la resolució del Consell de Seguretat 1315(2000) del 14 d'agost de 2000

humanitària internacional que se'ls imputaven.

També és un antecedent clau d'aquest Tribunal per a Sierra Leone, el judici, reprès el mes de gener de 2008, per crims de guerra contra l'ex Cap d'Estat de Libèria, Charles Taylor. Taylor està acusat de fomentar l'enfrontament civil que va patir Sierra Leone entre 1991 i 2002, que va causar al voltant de 50.000 morts, i de diversos càrrecs que inclouen crims de lesa humanitat, crims de guerra i altres violacions greus de les lleis humanitàries internacionals. Entre aquestes acusacions destaquen la de terrorisme, assassinats, saquejos, esclavitud sexual i reclutament de nens soldat.

Finalment, menciono la recent Conferència celebrada a París els dies 5 i 6 de febrer de 2007 que va aprovar els *Compromisos de París per protegir els nens i nenes reclutats o utilitzats il·lícitament per forces armades o grups armats*⁴ on els estats participants⁴ es comprometen "a no escatimar esforços per posar fi al reclutament o ús il·lícits dels nens i nenes per forces o grups armats en totes les regions del món, mitjançant la ratificació i aplicació de tots els instruments internacionals pertinents i mitjançant la cooperació internacional" .

Tot i no tractar-se d'un text jurídic vinculant, la destaco per la seva aprovació posterior a l'entrada del tema dels nens soldat en el Consell de Seguretat ja que serveixen per enfortir el consens internacional sobre el reclutament i la utilització il·lícits de nens en

⁴ Els 58 països participants van ampliar i actualitzar *els Principis de la Ciutat del Cap sobre la prevenció del reclutament de nens a les forces armades i desmobilització i reintegració social dels nens soldat a Àfrica* aprovats l'any 1997

conflictes armats. Destaca d'aquest text la importància que dóna a la rehabilitació i reinserció social dels nens recuperats i la definició àmplia que utilitza de nen soldat, "qualsevol persona menor de 18 anys reclutada o utilitzada per un grup o força armada, sigui quina sigui la funció que exerceixi" per tant no només ho limita als nens que prenguin o hagin pres part "directament" en les hostilitats.

b) Cap a l'aplicació efectiva: "l'era de l'aplicació"

El mes de gener de 1993, durant la tercera reunió del Comitè dels Drets de l'Infant, òrgan de vigilància d'aplicació de la Convenció, es recomana a l'Assemblea que faci un estudi sobre els mitjans per augmentar la protecció dels nens dels efectes adversos dels conflictes armats. Aquesta recomanació va fer que l'any 1996 la Sra. Graça Machel, experta independent nomenada pel Secretari General⁵, presentés a l'Assemblea General de les Nacions Unides l'innovador estudi *Les repercussions dels conflictes armats sobre els nens*⁶.

Aquest estudi va proporcionar la primera valoració de la situació dels drets humans dels nens i nenes afectades per la guerra. Incidia especialment en la situació dels menors soldats, els menors desplaçats i refugiats, els menors víctimes de les mines terrestres i les conseqüències físiques i psicosocials que patien arrel dels conflictes armats.

⁵ Nomenada el 8 de juny de 1994 segons la resolució 48/157 de l'Assemblea General, del 20 de desembre de 1993.

⁶ Doc. A/51/306 *Les repercussions dels conflictes armats sobre els nens*, del 26 d'agost de 1996

En el seu informe, Machel estableix una sèrie de recomanacions i de mesures necessàries per millorar la protecció dels nens afectats pels conflictes armats i per a la prevenció de la participació dels nens en aquest conflictes.

Després de l'aprovació d'aquest informe, l'ONU intensifica la seva acció i el sistema de les Nacions Unides evoluciona significativament amb l'objectiu d'acabar amb el reclutament de menors d'edat per a la lluita armada i també acabar amb la impunitat dels que cometen aquesta acció.

Com primera mesura en resposta a l'informe Machel, l'Assemblea General aprova la resolució 51/77 del 12 de desembre de 1996 i estableix el mandat del Representant especial del Secretari General per a l'afer dels nens i els conflictes armats. El Representant és, en paraules del Secretari General, "un defensor públic i una veu moral que s'aixeca en nom dels nens els drets i benestar dels quals han estat violats i ho continuen estant en el context dels conflictes armats"⁷

El mandat del Representant Especial és el següent:

1.- Avaluar els progressos realitzats, les mesures adoptades i les dificultats amb què ensopega la tasca d'enfortir la protecció dels nens en les situacions de conflicte armat;

⁷ Doc. A/53/482, del 12 d'octubre de 1998. Informe del Representant especial del Secretari General encarregat de la qüestió dels nens en els conflictes armats, p. 4.

2.- Procurar que es prengui major consciència i promoure la reunió d'informació sobre el patiment dels nens afectats pels conflictes armats i estimular la creació de xarxes de cooperació;

3.- Col·laborar estretament amb el Comitè dels Drets de l'Infant, els òrgans pertinents de les Nacions Unides, els organismes especialitzats i altres òrgans competents, així com les organitzacions no governamentals;

4.- Fomentar la cooperació internacional per garantir el respecte dels drets dels nens en aquestes situacions i contribuir a la coordinació de les activitats dels governs i els òrgans pertinents de les Nacions Unides.

L'Assemblea General ha anat prolongant aquest mandat i tant l'Assemblea General com la Comissió de Drets Humans i actualment el Consell de Drets Humans, han anat rebent detallats informes anuals del Representant on s'assenyalen les violacions més greus contra els nens en cas de conflicte armat així com els territoris on es cometen aquestes violacions.

Actualment, des d'abril de 2006, aquest càrrec l'ocupa la Sra. Radhika Coomaraswamy, advocada de carrera i antiga Presidenta de la Comissió de Drets Humans de Sri Lanka.

El mes de febrer de 2007, en el darrer informe al Consell de Drets Humans sobre la situació mundial dels nens en conflictes armats⁸, Coomaraswamy denuncia que en més de 30 situacions greus arreu del món s'estan cometent brutalitats contra nens, que són utilitzats

⁸ A/HRC/4/45, del 9 de febrer de 2007. Informe de la Representant Especial del Secretari General per a la qüestió dels nens i els conflictes armats, RADHIKA COOMARASWAMY

cruelment per complir els objectius fixats per adults. Manifesta que més de 2 milions de nens han mort en situacions de conflicte armat, 6 milions han quedat discapacitats per tota la vida i més de 250.000 continuen sent explotats com nens soldat.

La relatora considera que queda molt per fer per tal de garantir la protecció dels drets dels nens afectats pels conflictes, per això, amb aquesta finalitat, insta a l'estudi i l'aplicació del pla estratègic de dos anys de durada⁹ que ella mateixa havia presentat a l'Assemblea General l'agost de 2006. Un pla per enfortir i consolidar els beneficis obtinguts en el passat, i fer front als noves reptes que es presenten en el futur.

En el pla s'estableixen quatre objectius principals: donar suport a les iniciatives mundials destinades a posar fi a les violacions greus dels drets dels nens afectats pels conflictes armats; promoure una protecció dels nens afectats pels conflictes armats que garanteixi el respecte dels seus drets; incorporar les qüestions relatives als nens i els conflictes armats a les activitats de manteniment i consolidació de la pau; i portar a terme una feina de conscienciació sobre totes les altres qüestions relacionades amb els nens afectats per la guerra abans, després i durant els conflictes.

Per aconseguir aquests objectius, decideix que posarà en marxa les següents estratègies: supervisar de manera estricta les violacions i presentar-ne informes; integrar la qüestió en tots els esforços que es facin a nivell internacional; i facilitar la investigació i l'estudi en esferes clau com el dret penal internacional i els nens; les nenes;

⁹ Veure el document A/61/275, secció IV, del 17 d'agost de 2006. Informe del Representant Especial per a la qüestió dels nens i els conflictes armats.

les necessitats i preocupacions dels antics nens soldat i la justícia de transició.

Finalment, la Representant parla de la instauració d'una "era d'aplicació" de les normes internacionals per a la protecció dels nens des de l'aprovació de la resolució 1612 (2005) del Consell de Seguretat, del 26 de juliol de 2005 que comentarem posteriorment.

El mateix any, al mes d'agost de 2007, Coomaraswamy presenta el desè informe sobre la qüestió dels nens i els conflictes armats davant l'Assemblea General i que es coneix com l'"Informe Machel +10"¹⁰ ja que s'exposen les conclusions d'un examen estratègic de l'estudi de Machel deu anys després.

La Representant parla dels esdeveniments importants produïts en aquests deu anys a la justícia internacional contra la impunitat per delictes comesos contra els nens, així com dels avenços en la incorporació de la qüestió dels nens i els conflictes armats en la labor de les Nacions Unides. Donada la greu situació, però, planteja una plataforma de mesures i recomanacions per avançar en la protecció i encoratja l'Organització a examinar la seva aplicació dintre de cinc anys:

A) Mesures encaminades a l'aplicació universal de les normes internacionals i fi de la impunitat: Aconseguir l'adhesió universal als principis i les normes internacionals; Posar fi a la impunitat per les violacions comeses contra els nens; Donar prioritat a la seguretat als nens; Enfortir la vigilància i la presentació d'informes; Promoure

¹⁰ Doc. A/62/228 del 13 d'agost de 2007. Informe del Representant Especial per a la qüestió dels nens i els conflictes armats.

la justícia de menors.

B) Mesures encaminades a l'atenció i protecció dels nens durant els conflictes: Garantir l'accés als serveis bàsics; Recolzar estratègies de reintegració inclusiva; Posar fi a la violència basada en el gènere.

C) Mesures d'enfortiment de la capacitat, els coneixements i les associacions: Millorar la capacitat i els coneixements per proporcionar atenció de qualitat als nens i protegir-los; Assegurar el caràcter complementari dels principals agents; Aconseguir la participació dels òrgans regionals; Assegurar que els fons es corresponguin amb les necessitats i les prioritats dels nens.

D) Mesures per a la prevenció de conflictes i consolidació de la pau: Consolidar el paper de les operacions de manteniment de la pau de les Nacions Unides en la protecció dels nens; Augmentar la participació dels nens i els joves i el suport que se'ls dona; Integrar els drets dels nens en les operacions d'establiment i consolidació de la pau i en les mesures de prevenció.

III. LA TASCA DEL CONSELL DE SEGURETAT A LA QÜESTIÓ DELS NENS I ELS CONFLICTES ARMATS: EL MECANISME DE VIGILÀNCIA I PRESENTACIÓ D'INFORMES

a) Creació del mecanisme de vigilància i presentació d'informes davant el Consell de Seguretat

Des del seu nomenament, el mes de setembre de 1997, el Representant Especial, en aquell moment el Sr. Olara A.Otunnu, va

tractar d'assenyalar la qüestió dels nens afectats per conflictes armats a l'atenció dels més alts òrgans polítics de les Nacions Unides. Així, a petició seva, el Consell de Seguretat va celebrar un debat públic el 29 de juny de 1998 sobre el tema "Els nens i els conflictes armats"¹¹. En obrir el debat, el Sr. Otunnu va instar al Consell a que considerés la difícil situació dels nens en les seves deliberacions tant sobre situacions de crisi concretes com a l'hora d'instaurar mandats de missions d'establiment de la pau i manteniment de la pau; en la imposició de règims de sancions, en l'examen de normes per a la conducta del personal internacional i en la concepció de programes de consolidació de la pau.

L'entrada del tema a instàncies del Representant Especial va portar a les diferents declaracions¹² fetes pel President del Consell de Seguretat entre juny del 1998 i juny de 1999 que unit a la presa en consideració de la sèrie d'informes sobre els nens i conflictes armats van portar a l'aprovació de les sis importants resolucions que estableixen el sistema actual del Consell de Seguretat per a la protecció dels nens en els conflictes armats.

En aquestes declaracions, el Consell de Seguretat va condemnar enèrgicament l'elecció de nens com objectiu d'atacs en els conflictes, inclosos els actes d'humiliació, vexacions, abusos sexuals, segrests i desplaçaments forçosos, així com el reclutament i utilització dels nens en les hostilitats en violació del dret internacional.

¹¹ Doc. S/PV.3896. Sessió plenària del Consell de Seguretat del 29 de juny de 1998

¹² Veure les declaracions del President del Consell de Seguretat als Docs. S/PRST/1998/18, 29 juny 1998; S/PRST/1999/6 de 12 de febrer 1999; S/PRST/1999/21 8 de juliol 1999

Per acabar amb aquestes pràctiques, el President va demanar un informe on havien de constar recomanacions concretes sobre els possibles mitjans amb què el Consell, actuant en l'àmbit de la seva competència, pogués millorar la protecció física i jurídica dels civils i concretament dels nens en conflictes armats.

Així, el 25 d'agost de 1999, el Consell de Seguretat, amb la resolució 1261 (1999), sol·licita aquest primer informe, que podem qualificar de clau, sobre els nens i els conflictes armats que portarà posteriorment a la creació del sistema actual.

L'informe es va presentar al Consell de Seguretat el 19 de juliol de 2000¹³. El Secretari General hi expressa el següent: "la resolució 1261 (1999) marca una veritable fita en la causa dels nens afectats pels conflictes armats. Amb la seva aprovació, la protecció dels nens exposats a conflictes s'ha convertit en un tema que legítimament mereix formar part del programa de treball del Consell"¹⁴

A partir d'aquest informe es creen les resolucions 1314 (2000), 1379 (2001), 1460 (2003) i 1539 (2004) del Consell de Seguretat que de forma progressiva van formant i delimitant el sistema que formalment s'establirà en la resolució 1612 (2005) que estableix el mecanisme.

¹³ Doc. A/55/163-S/2000/72, del 19 de juliol de 2000. Informe del Secretari general sobre nens i conflictes armats. Informe clau que es presenta en compliment de la resolució 1261 (1999). Cal assenyalar que anteriorment, les conseqüències de la guerra en els menors formava part del contingut dels informes del Secretari General a l'Assemblea General i al Consell de Seguretat sota el títol *Els civils i els conflictes armats*

¹⁴ Doc. A/55/163-S/2000/72, del 19 de juliol de 2000. Informe del Secretari general sobre els nens i els conflictes armats. P. 1

Aquestes resolucions, que condemnen repetidament, entre d'altres greus violacions, el reclutament i ús il·lícit dels nens per part dels contendents d'un conflicte armat i exigeixen l'eliminació d'aquesta pràctica, per ser contràries al dret internacional condueixen a la creació del mecanisme de supervisió i presentació d'informes i a l'establiment d'un Grup de Treball del Consell de Seguretat per abordar les violacions contra els drets de la infància comeses en èpoques de conflicte armat.

Passo a assenyalar el contingut més significatiu de cada una d'aquestes resolucions.

Amb la resolució 1314 (2000) de l'11 d'agost, el Consell manifesta que les violacions sistemàtiques, flagrants i generalitzades del dret internacional humanitari i del dret internacional relatiu als drets humans, inclòs el relatiu als nens, en situacions de conflicte armat poden constituir una amenaça per a la pau i la seguretat internacionals i, al respecte reafirma que està disposat a ocupar-se d'aquestes situacions i en els casos en que sigui necessari, adoptar les mesures pertinents.

El Consell, amb la seva resolució 1379 (2001) del 20 de novembre, va introduir una mesura innovadora i sense precedents en la verificació del reclutament i l'ús de menors d'edat en les hostilitats, ja que va demanar al Secretari General que presentés una llista de les parts en conflicte armat que reclutessin o utilitzessin nens en violació de les obligacions internacionals.

Hem de parar atenció a que l'aparició en aquesta llista és la que activarà el mecanisme davant del Consell de Seguretat.

El Secretari General, en resposta a la petició, va presentar en gener de 2003 per primera vegada aquesta llista¹⁵ manifestant el següent: “Des de la presentació del meu primer informe al Consell de Seguretat, s’han registrat avenços molt importants en la codificació de normes i regles internacionals sobre la protecció i el benestar dels nens. Per complir amb allò que va sol·licitar el Consell, en l’annex d’aquest informe s’inclou una llista dels infractors d’aquestes normes, la qual cosa demostra amb claredat la voluntat de la comunitat internacional d’impedir que aquells que les violen ho facin amb impunitat. Encara s’ha de fer més: s’han de promoure i difondre aquestes normes i regles i donar-les a conèixer arreu. De la mateixa manera, s’han de posar en marxa mecanismes de vigilància i informació més sòlids per identificar els infractors i adoptar mesures contra ells. La divulgació, la promoció, la vigilància i la informació són les activitats fonamentals en l’“era de l’aplicació””

A la resolució 1460 (2003) del 30 de gener, el Consell insta a les parts en conflicte armat que recluten nens a que estableixin i posin en pràctica plans d’acció clars i amb terminis precisos per posar fi a totes les violacions contra nens.

Aquests plans d’acció suposen un mecanisme de compromís per a les parts que les obliga a adoptar mesures pràctiques per complir les obligacions que els incumbeixin respecte als nens. El compliment i execució d’aquests plans d’acció són avaluats per les oficines sobre el terreny.

¹⁵ S/2002/1299, del 26 de novembre de 2002. Informe del Secretari general sobre els nens i els conflictes armats. S’assenyalen les parts que utilitzen nens .

És a partir d'aquesta resolució que els informes remesos al Consell de Seguretat serveixen per establir si les parts assenyalades a la llista aconsegueixen algun progrés en l'aplicació dels seus plans d'acció per posar fi a l'utilització dels nens soldat. La resolució assenjala que en cas de progrés insuficient es consideraria la presa de "mesures apropiades" per abordar la qüestió.

La resolució 1539 (2004), del 22 d'abril, demana al Secretari General que prepari amb urgència un pla d'acció per a un mecanisme sistemàtic i general de vigilància i presentació d'informes¹⁶. El Consell afirma la seva intenció de considerar la possibilitat d'imposar mesures amb objectius precisos i graduats mitjançant resolucions que es refereixin a determinats països, com per exemple, la prohibició d'exportar o subministrar armes petites i armes lleugeres i assistència militars, contra les parts en situacions de conflicte armat que es trobin sotmeses a la seva consideració.

Amb la resolució 1612 (2005), del 26 de juliol, el Consell de Seguretat, posa en marxa el mecanisme proposat pel Secretari General en el seu cinquè informe sobre els nens i els conflictes armats¹⁷. Informe on es presenta amb detall el "Pla d'Acció per a l'establiment d'un mecanisme de vigilància, presentació d'informes i compliment"¹⁸

Aquest mecanisme ha de reunir i proporcionar informació oportuna, objectiva, precisa i fiable sobre el reclutament i la utilització de nens

¹⁶ Pla que el Secretari va presentar en el seu informe sobre els nens i els conflictes armats Doc. A/59/695-S/2005/72 del 9 de febrer de 2005

¹⁷ Doc. A/59/695-S/2005/72 9 de febrer del 2005

¹⁸ Veure l'esquema del sistema a l'Annex I d'aquest estudi.

soldat en contravenció del dret internacional aplicable i d'altres infraccions i abusos comesos contra els nens afectats pels conflictes armats i presentar-lo al grup de treball que s'estableix en el Consell de Seguretat.

El Grup de treball està compost per tots els membres del Consell de Seguretat i té per funcions examinar els informes presentats en compliment de la resolució, passar revista a la marxa de la preparació i posada en pràctica de plans d'acció i fer recomanacions al Consell sobre possibles mesures per promoure la protecció dels nens afectats per conflictes armats.

b) Valoració del mecanisme de vigilància i presentació d'informes davant el Consell de Seguretat

De manera optimista, considero que el mecanisme de supervisió i presentació d'informes al grup de treball del Consell de Seguretat, en el tema que ens ocupa, l'eliminació del reclutament de menors, representa un element fonamental en els esforços de la comunitat internacional per fer realitat l'era de l'aplicació de les normes i principis internacionals i acabar amb el reclutament de menors.

En principi, la inclusió del tema en l'agenda del Consell de Seguretat suposa ja un gran pas en considerar el reclutament de nens com una acció que afecta el manteniment de la pau i la seguretat internacionals.

És positiu també el pragmatisme amb el qual s'encara l'elaboració dels informes que han de presentar-se i supervisar-se pel Grup de treball del Consell de Seguretat. En aquest sentit, tant el Secretari General com el Consell manifesten en repetides ocasions que el

contingut dels informes i les resolucions “no apunten a arribar a determinacions de dret sobre si les situacions a què fa referència són o no són conflictes armats en el context dels Convenis de Ginebra i els seus Protocols Addicionals, i no prejutja la situació jurídica de les parts que no són Estats i estan involucrades en aquestes situacions”¹⁹

La Sra. Coomaraswamy ha manifestat en aquest sentit, davant la darrera sessió anual oberta del Consell de Seguretat sobre els nens i els conflictes armats que “una de les característiques d’aquest programa ha estat que en els moments més decisius, l’imperatiu de protegir els nens ha prevalgut sobre les consideracions polítiques”²⁰

Cal assenyalar que aquesta actitud manifesta una important evolució i contrasta amb els problemes de definició que van dificultar l’elaboració del *Protocol a la Convenció sobre els Drets del nen relatiu a la participació de nens en els conflictes armats*. Laura San Martín va expressar en aquell moment “que alguns Estats tenien dubtes sobre la possibilitat d’imposar obligacions a entitats que no fossin Estats i que no eren part a la Convenció ni ho serien al protocol. La veritat és que la por que la menció dels grups armats no governamentals en un document internacional suposés el reconeixement d’un estatut jurídic a aquests grups es va manifestar en diverses ocasions al llarg de les negociacions”²¹

¹⁹ Resolució del Consell de Seguretat 1539 (2004) del 22 d’abril.

²⁰ Sessió Plenària del Consell de Seguretat del 12 de febrer de 2008 Doc. S/PV.5834 p.6

²¹ A CALVO GARCÍA, M. i FERNÁNDEZ SOLÀ, N. (coord) *Los derechos de la infancia y de la adolescencia*, Mira Editores S.A. Saragossa, desembre 2000 p. 241

D'una altra banda, el mecanisme també suposa una proposta innovadora i integradora ja que en les oficines creades pel sistema sobre el terreny es considera i s'inclou el treball d'altres mecanismes del sistema de les Nacions Unides, principalment l' UNICEF, i es treballa en coordinació amb les organitzacions no governamentals, amb les autoritats locals i amb altres entitats de la societat civil. Això contribueix de manera manifesta que en l'elaboració dels informes es pugui reunir, en relació amb les sis infraccions greus que es cometen contra els nens en situacions de conflicte armat, informació sistemàtica i fidedigna el més objectiva possible, inclosa la informació que s'obté sobre la identitat de les parts infractores.

També cal destacar que la designació d'aquestes parts infractores en les llistes que figuren en els annexes dels informes anuals del Secretari General ha demostrat tenir un cert efecte dissuasori sobre el terreny i ha permès exercir pressió política sobre les parts en conflicte declarades infractores persistents dels drets del nen. Assenyalar, per exemple, que a Costa d'Ivori s'ha aconseguit una fita important amb algunes de les parts en conflicte que han complert els seus plans d'acció i han posat fi a qualsevol tipus de reclutament de nens i n'han alliberat prop de 1.200. Un cop l'equip de les Nacions Unides va verificar aquest fet, les parts "complidores" han estat eliminades de la llista.

També s'han aconseguit alguns progressos amb altres parts infractores de la llista, com és el cas de Sri Lanka, que analitzarem més endavant.

I finalment, és important, tal com assenyala el propi Secretari General, la funció divulgadora del sistema ja que "els informes preparats en el marc del mecanisme de supervisió i presentació d'informes han contribuït notablement a una major consciència a

escala internacional sobre la qüestió dels nens i els conflictes armats, en particular quan serveixen de base a resolucions i debats del Consell de Seguretat originats en altres fòrums de les Nacions Unides”²²

No obstant això, és evident que els èxits han estat limitats i que el sistema no ha acabat amb el reclutament de menors, ni amb l’existència de nens soldat.

Cal, des del meu punt de vista, una actuació més decidida, que inclogui sancions, contra els violadors persistents.

En aquest sentit, la Coalició per Posar Fi a l’Ús de Nens Soldat ha publicat l’estudi *El Consell de Seguretat i els Nens i els Conflictes Armats: Propers Passos per posar Fi a les Violacions contra els Nens*²³ aparegut abans de la darrera reunió del Consell de Seguretat sobre aquest tema el 12 de febrer de 2008.

La Coalició reconeix els avenços de les Nacions Unides en relació al problema. No obstant això, critica al Consell de Seguretat per ser «inconsistent i generalment feble» en la seva actuació contra els violadors persistents que reclutin i utilitzin nens soldat. Això significa que els infractors, segons la Coalició, “puguin arribar a considerar que no s’enfrontaran a penes significatives”

²² Doc. Informe Secretari General A/62/609-S/2007/757 del 21 de desembre de 2007 p.39

²³ Veure l’informe a: <http://www.child-soldiers.org>

La Sra. Becker, va parlar davant el Consell de Seguretat en nom d'aquesta Coalició²⁴, i va expressar les deficiències del sistema. Reprodueixo a continuació part del seu discurs:

“Algunes parts en els conflictes armats han reclutat i utilitzat nens i nenes com soldats any rere any i, en conseqüència, desacaten tant el dret internacional com les resolucions del Consell.

Entre 2002 i 2008, s'han citat almenys 14 parts en conflictes armats en els cinc informes del Secretari General sobre nens i conflictes armats. Alguns dels infractors reincidents són els Tigres d'Alliberament de la Terra Tàmil, a Sri Lanka; les Forces Armades Revolucionàries i l'Exèrcit d'Alliberament Nacional de Colòmbia; l'Exèrcit de Resistència del Senyor, a Uganda; i les forces del Govern de la República Democràtica del Congo i de Myanmar.

El Consell ha d'adoptar mesures summament severes contra aquests infractors reincidents. En les resolucions 1539 (2004) i 1612 (2005), el Consell de Seguretat va dir que estudiaria la imposició de mesures selectives, com els embargaments sobre les armes, contra les parts que continuïn fent servir nens soldat. Malgrat això, el Consell de Seguretat únicament ha adoptat mesures selectives contra una persona, ja que va prohibir viatjar a un ex comandant de Costa d'Ivori, els actius del qual també va congelar.

El Consell de Seguretat no pot pretendre aconseguir la rendició de comptes amb amenaces inútils. Perquè el Consell sigui digne de crèdit, els membres han d'estar preparats per exercir els seus

²⁴ Sessió plenària del Consell de Seguretat del 12 de febrer de 2008 S/PV. 5834 p. 9

poders a fi d'imposar mesures selectives quan estigui justificat. Això suposa la remissió sistemàtica d'informació als comitès de sancions pertinents i, en altres casos, l'aplicació de mesures mitjançant resolucions temàtiques per a països concrets aprovades per tot el Consell de Seguretat."

D'una altra banda, assenyalar que és el mateix Secretari General qui fa una sèrie de recomanacions per millorar el sistema: entre aquestes recomanacions, es contempla que el Consell de Seguretat consideri la possibilitat de prestar la mateixa atenció i actuar amb igual zel en relació amb totes les situacions preocupants de nens afectats pels conflictes armats que s'enumeren als annexes dels informes; que es concedeixi la mateixa importància a totes les categories d'infraccions greus, no solament al reclutament i la utilització de nens soldat, sinó també a la matança i la mutilació de nens, la violació i altres agressions sexuals greus, els segrests, els atacs contra escoles i hospitals i la negació d'accés a l'ajuda humanitària dirigida als nens.

I finalment, insisteix en que el Consell de Seguretat segueixi contemplant l'adopció de sancions selectives eficaces contra les parts en conflictes armats que continuen cometent sistemàticament infraccions greus contra els nens, fent cas omís de les recomanacions del Grup de Treball sobre els nens i de les resolucions del Consell.

El Consell s'ha de plantejar l'adopció de diverses mesures, com prohibir l'exportació o el subministrament d'armes, prohibir la prestació d'assistència militar, imposar restriccions de viatge als dirigents, excloure'ls de tot tipus d'estructura de govern i de la

possibilitat d'acollir-se a una amnistia i limitar les corrents de recursos financers dirigides a les parts en qüestió.

IV. EL CAS DE SRI LANKA²⁵

a) Antecedents

En el seu informe sobre "Les repercussions dels conflictes armats sobre els nens" de 1996, Graça Machel ja menciona Sri Lanka com exemple de territori on s'utilitzen nens en les accions armades quan denuncia que "al Líban i Sri Lanka, alguns adults han aprofitat la immaduresa dels joves per al seu propi benefici reclutant i entrenant adolescents per als atacs amb bombes suïcides"²⁶

A partir d'aquest moment, Sri Lanka apareix a tots els informes com territori on s'utilitzen nens com combatents, tant en els que presenta el Representant Especial davant l'Assemblea General, l'anterior Comissió de Drets Humans i davant l'actual Consell de Drets, com en els informes que presenta el Secretari General al Consell de Seguretat.

²⁵ Sri Lanka va ratificar el 12 de juliol de 1991 la Convenció dels Drets de l'Infant de 1989 i ha presentat, amb força retràs, tres informes sobre l'aplicació de la Convenció al Comitè dels Drets de l'infant CRC/C/8/Add.13 i CRC/C/70/Add.17 i CRC/C/15/Add.207. També és part al Protocol facultatiu sobre la participació de nens i nenes en conflictes armats des del 8 de setembre de 2000 (a data d'avui no ha presentat informe d'aplicació)

²⁶ Doc. A/51/306 *Les repercussions dels conflictes armats sobre els nens*, del 26 d'agost de 1996 p. 19

Quan el 26 de novembre de 2002, el Secretari General presenta la primera llista annexa al seu informe on s'assenyalen les parts que utilitzen menors²⁷, Sri Lanka no apareix a la llista ja que no és qüestió del programa de treball del Consell, però és mencionada en un apartat dedicat a les altres situacions problemàtiques respecte al reclutament i la utilització de nens en els conflictes armats.

Es mencionen concretament les negociacions de pau en què en aquell moment es portaven sota els auspicis de Noruega com un avanç positiu on s'havia acceptat oficialment el compromís contret pels Tigres d'Alliberament de la Terra Tàmil davant el Representant Especial, el Sr. Olara Otunnu, durant la seva visita a Sri Lanka en 1998, de no reclutar ni utilitzar nens.

A l'informe posterior del Secretari General del 10 de novembre de 2003²⁸, a l'Annex II, que estableix les "Altres parts que recluten o utilitzen nens en els conflictes armats", apareixen novament els Tigres d'Alliberament.

S'insisteix en aquest informe en l'incompliment manifest dels compromisos contrets l'any 1998 de deixar de reclutar menors de 17 anys i d'utilitzar menors de 18 en els enfrontaments ja que l'UNICEF continuava rebent denúncies de nous reclutaments malgrat que es notava una certa disminució en el nombre de denúncies.

S'expressa també que aquests compromisos han estat reiterats en

²⁷ Informe del Secretari General sobre els nens i els conflictes armats. Doc. S/2002/1299 del 26 de novembre de 2002.

²⁸ Doc. A/58/546-S/2003/1053 del 10 de novembre de 2003. Informe del Secretari General sobre els nens i els conflictes armats.

les negociacions de pau amb el negociador principal dels Tigres d'Alliberament i s'assenyala que amb el suport del Govern de Sri Lanka i l' UNICEF, els Tigres d'Alliberament accepten acordar un Pla d'acció per als nens afectats per la guerra.

En l'informe posterior del 9 de febrer de 2005,²⁹ s'analitza el grau de compliment dels acords i s'assenyala que "tot i produir-se alguns avanços amb la signatura al juliol de 2003 del "Pla d'acció per als nens afectats per la guerra" per part dels Tigres d'Alliberament de la Terra Tàmil (LTTE), que accedia a deixar de reclutar menors i alliberar tots els menors de les seves files, els LTTE han seguit utilitzant i reclutant nens. En aquest sentit, l'any 2004 s'havia informat a l'UNICEF que més de 1.000 menors, entre els quals hi havia moltes nenes, van ser reclutats per primera vegada o tornats a reclutar. El reclutament de nens que ja havien estat reclutats amb anterioritat va ser particularment elevat a la regió oriental del país.

En total, es detalla que des d'abril de 2001 han estat reclutats més de 4.700 nens, alguns d'ells de només 11 anys. D'aquests nens, més de 2.900 van tornar o van ser entregats a les seves famílies, inclosos uns 1.230 alliberats oficialment i més de 1.660 van tornar a casa després dels combats que van tenir lloc a la regió oriental de Sri Lanka a l'abril de 2004. A més, almenys 550 nens van fugir dels LTTE durant el període sobre el qual s'informa.

Els LTTE solen realitzar els reclutaments a la força. Per fer això, segresten els nens quan van a escola o durant festivitats religioses,

²⁹ Doc. A/59/695-S/2005/72 9 de febrer de 2005. Informe del Secretari General sobre els nens i els conflictes armats.

i agredeixen els familiars i mestres que intenten impedir que capturin els nens.

Els Tigres d'Alliberament continuen estant, per tant, a la llista annexa a l'informe.

El 26 d'octubre de 2006³⁰ es presenta el primer informe elaborat després de la posada en marxa del sistema del Consell de Seguretat.

El Secretari assenyala que s'inicia el mecanisme de supervisió i presentació d'informes en les set situacions que han estat considerades prioritàries per a la primera etapa de l'aplicació, que són: Burundi, Costa d'Ivori, Nepal, la República Democràtica del Congo, Somàlia, el Sudan i Sri Lanka. Això suposa l'elaboració dels denominats informes "horizontals" referits concretament a aquests territoris.

D'aquest informe sobre Sri Lanka, destaca també que apareix per primera vegada a la llista la Facció Karuna, escindida dels Tigres d'Alliberament, a causa de la denúncia feta per l'Assessor Especial Sr. Allan Rock³¹ que en novembre de 2006, en nom del Representant Especial, visita Sri Lanka per examinar la situació sobre el terreny.

³⁰ A/61/529-S/2006/826, 26 d'octubre de 2006. Informe del Secretari General sobre els nenes i els conflictes armats.

³¹ Veure Informe del Representant Especial del Secretari General sobre la qüestió dels nens i els conflictes armats. Doc. A/62/228 del 13 d'agost de 2007, p. 11

En cooperació amb el Govern de Sri Lanka, el Sr. Rock va poder visitar totes les zones del país i conèixer en profunditat la situació dels nens afectats pel conflicte, fonamentalment al nord i l'est del país.

Les conclusions de la missió van revelar que els Tigres d'Alliberament seguien sense complir els seus compromisos de 2003 i mantenien el reclutament de menors i, segons va verificar l'UNICEF, diversos centenars de nens encara no havien estat alliberats.

També es va descobrir que la facció Karuna segrestava nens en zones de l'est del país controlades pel Govern, i es van obtenir proves creïbles que demostraven que certs elements de l'exèrcit de Sri Lanka podien haver col·laborat amb aquestes pràctiques. Assenyalar que en aquest sentit, el Govern de Sri Lanka, en aquest moment, es va comprometre a emprendre una investigació independent i creïble sobre les denúncies que elements de l'exèrcit de Sri Lanka havien ofert ajuda en el segrest i el reclutament de nens per part de la facció Karuna.

b) Aplicació del mecanisme del Consell de Seguretat: Els informes horitzontals sobre la situació dels nens i el conflicte armat de Sri Lanka

A data d'avui s'han presentat dos informes del Secretari General al Grup de Treball del Consell de Seguretat en aplicació de la resolució

1612(2005) sobre els nens i el conflicte armat de Sri Lanka³². El primer, el 20 de desembre de 2006, i el segon, el 21 de desembre de 2007.

Per a l'elaboració dels informes, el Govern de Sri Lanka i l'equip de les Nacions Unides al país van crear l'ampli equip especial de supervisió i presentació d'informes.

La reunió inaugural de l'equip especial es va celebrar el 26 de juliol de 2006. L'equip especial està presidit pel Coordinador Resident de les Nacions Unides i el Representant de l'UNICEF exerceix la funció de Vicepresident.

L'equip està integrat actualment per representants de les Nacions Unides: el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament, el Fons de les Nacions Unides per a la Infància, l'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats, l'Organització Internacional del Treball i l'assessor superior de drets humans de l'equip de les Nacions Unides al país.

També el formen representants d'òrgans competents del Govern de Sri Lanka en matèria de protecció dels drets del nen com són la Direcció Nacional de Protecció Infantil i la Comissió de Drets Humans de Sri Lanka.

Altres membres de l'equip especial són una organització no governamental nacional, Sarvodaya, i una organització no

³² Docs. S/2006/1006 del 20 de desembre de 2006 i el Doc. S/2007/758 del 21 de desembre de 2007. Informes del Secretari General sobre els nens i el conflicte armat de Sri Lanka.

governamental internacional, Oxfam de la Gran Bretanya amb experiència en la protecció dels drets dels nens afectats per conflictes armats, que poden donar suport als processos de supervisió i presentació d'informes.

El Comitè Internacional de la Creu Roja participa a l'equip especial en qualitat d'observador.

Quant al contingut d'aquests informes "horitzontals" es menciona explícitament que es presenten en compliment de la resolució 1612 (2005) i assenyalen el període d'estudi. Això suposa que amb aquests dos informes tenim una detallada fotografia de la situació a Sri Lanka que va de l'1 de novembre de 2005 al 14 de setembre de 2007.

En aquests informes s'analitzen les sis violacions greus dels drets del nen: Reclutament i utilització de nens a forces i grups armats, Segrests, Casos de mort i mutilació, Atemptats contra escoles i hospitals, Violència sexual greu i Denegació de l'accés humanitari.

Es fa una sinopsis històrica de la situació política, on es menciona que Sri Lanka s'ha vist afectada per un persistent conflicte, que es remunta a l'any 1983, entre el govern del país i els Tigres d'Alliberament de la Terra Tàmil. Es denuncia que el conflicte ha provocat la mort de més de 65.000 persones i el desplaçament de més de 800.000 i que ha perjudicat tota la població, particularment al nord i a l'est de Sri Lanka.

Quant a la situació sobre el reclutament i l'ús de nens en forces i grups armats, es presenta informació detallada amb dades numèriques i quadres sobre l'evolució de la qüestió i es comenten

els diferents processos de diàleg i plans d'acció que s'intenten portar a terme en connivència amb les dues parts de Sri Lanka assenyalades com violadores de la normativa internacional en els annexes dels informes.

Per elaborar els informes, l'UNICEF verifica totes les dades que coneix i manté des de l'any 2001 una àmplia base de dades sobre el reclutament de menors d'edat que s'actualitza a mesura que es produeixen canvis en la situació de cada nen.

Aquesta base de dades constitueix un registre de tots els casos de reclutament coneguts i n'ha demostrat l'eficàcia en el moment de fer el seguiment dels casos denunciats.

Quant a les parts, s'assenyala que el moviment dels Tigres d'Alliberament de la Terra Tàmil s'inclou a la llista annexa als informes del Secretari General i en tots els seus informes anteriors com partit que recluta i utilitza nens com soldats. Es mencionen els diferents compromisos que havien adquirit amb l'UNICEF o bé amb el Representant de les Nacions Unides i que incompleixen de manera contínua.

Malgrat això, la reducció significativa³³ que es dona en el reclutament en els períodes analitzats és esperançadora, ja que l'UNICEF³⁴ va rebre denúncies del reclutament de 756 nens durant

³³ Veure l'Annex II d'aquest informe amb quadres evolutius sobre reclutament.

³⁴ La base de dades sobre reclutament de nens de l'UNICEF inclou els casos dels nens que en el moment del reclutament eren menors de 18 anys. Alguns d'ells han fet ja els 18 anys. No obstant això, com que en el moment del seu reclutament

l'any 2006 mentre que l'any 2007 es va denunciar el reclutament de 262 nens.

També és significatiu que l'edat mitja de reclutament va augmentat ja que l'any 2001 era de 14 anys; en el període 2002-2003 de 15 anys; mentre que l'any 2004 puja als 16 anys.

Finalment, s'assenyala que els Tigres tàmil van designar oficialment la denominada Autoritat de Protecció Infantil dels Tigres Tàmils com interlocutora a les qüestions relacionades amb el reclutament de nens i amb la resolució 1612(2005). L'Autoritat es reuneix mensualment amb l'UNICEF i està donant resultats positius.

Sobre la Facció Karuna del Partit Tàmil Makkal Viduthalai Pulikal (TMVP)

les notícies són més negatives:

Durant el període 2005-2006 es va denunciar el reclutament de 193 nens, 18 per segon cop i en el període 2006-2007 se'n van reclutar 207, 45 per segon cop. Això representa un augment de la taxa de denúncies de reclutament de nens per la facció Karuna.

Una altra tendència desconcertant ha estat la informació rebuda sobre el pagament d'assignacions mensuals a alguns dels nens reclutats una vegada que acaben el seu entrenament militar amb la facció Karuna. Hem de tenir present que és possible que això faci que les famílies empobrides no ho comuniquin i, en canvi, encoratgin la pràctica del reclutament de menors.

els seus drets van ser violats, continuen estant a la base de dades i l'UNICEF en promou l'alliberament.

Segons informes rebuts, hi ha famílies o reclutes que reben una assignació mensual d'entre 6.000 i 12.000 rúpies de Sri Lanka (entre 60 i 120 dòlars americans, aproximadament).

Només al districte de Batticaloa, l'UNICEF ha registrat 36 casos de nens reclutes que reben diners.

Quant a les negociacions per acabar amb el reclutament, es manifesta que fins setembre de 2007, la facció Karuna encara no havia donat cap senyal d'estar plenament compromesa a deixar de reclutar nens ni havia posat en llibertat a tots els nens que estaven a llurs files.

Finalment, en els informes s'analitza la feina del Govern sobre aquest tema.

S'informa que el mes d'abril de 2007 el Govern de Sri Lanka va crear un Equip especial multidisciplinari per al problema dels nens i els conflictes armats. L'Equip especial està presidit per la Secretaria del Ministeri de Desenvolupament Infantil i de la Dona i inclou representants dels Ministeris de Justícia, Educació i Defensa, l'Autoritat Nacional de Protecció Infantil, la Comissió de Drets Humans, el Departament de Rehabilitació i Atenció del Nen i l'UNICEF.

Quant a les denúncies que alguns elements de les forces de seguretat del Govern estan donant suport al reclutament forçós de nens per a la facció Karuna, el Govern de Sri Lanka va crear, el 27 d'agost de 2007, un comitè interdisciplinari per portar a terme una investigació. Tot i que s'ha de celebrar la recent creació del comitè, és urgent que el Govern investigui les denúncies i adopti mesures

per prevenir el segrest i reclutament de nens per la facció Karuna, en especial a les zones controlades pel Govern.

Un altre tema que està suscitant preocupació és el tracte dispensat als nens que van ser reclutats i que posteriorment van passar a disposició de les forces de seguretat de Sri Lanka.

En aquest sentit, l'informe fa una recomanació al Govern perquè elabori, amb caràcter urgent i amb el recolzament de l'UNICEF i d'altres organismes de protecció dels nens, directrius per salvaguardar els interessos dels nens alliberats de cara a la seva reinserció a la comunitat.

c) Acció del Consell de Seguretat

A partir de l'anàlisi del primer informe presentat el 20 de desembre de 2006, el Grup de treball aprova una sèrie de conclusions³⁵ i decideix remetre diferents cartes de pressió a les parts infractores.

El Consell de Seguretat es dirigeix al Govern de Sri Lanka i li demana que posi en pràctica amb caràcter prioritari el seu compromís de portar a terme una investigació exhaustiva i imparcial de les denúncies que alguns elements de les forces de seguretat de Sri Lanka estan col·laborant amb la facció Karuna en el reclutament il·lícit i el segrest de nens i que s'asseguri que durant aquest procés els denunciants i testimonis estiguin protegits contra possibles represàlies de les parts; i que exigeixi que la policia i les forces de

³⁵ Conclusions sobre els nens i el conflicte armat a Sri Lanka Doc. S/AC.51/2007/9 del 13 de juny de 2007.

seguretat del Govern investiguin amb cura totes les denúncies de segrest de nens amb l'objectiu de posar fi a la impunitat.

En segon lloc, el Consell de Seguretat es dirigeix als líders dels Tigres Tàmils; als líders del partit Tàmil Makkal Viduthalai Puligal i a la facció Karuna, la seva branca militar instant a que posin fi immediatament a la pràctica de segrests, reclutament i ús de nens menors de 18 anys i que aparti els nens de les seves files, conforme amb les obligacions que els incumbeixen en virtut del pla d'acció;

S'exigeix a aquests grups que comencin immediatament procediments transparents i que cooperin amb l'UNICEF per a posar en llibertat i desmobilitzar tots els nens i reunir-los amb les seves famílies, segons els que està establert en el pla d'acció.

Que reconeixin la necessitat de mantenir la neutralitat i la seguretat de les escoles, els hospitals i les institucions religioses com "zones de seguretat" a les regions afectades pel conflicte i assumeixin el compromís de respectar-les;

I que proporcionin immediatament a les institucions humanitàries accés sense traves i en condicions de seguretat a totes les zones sota el seu control.

Finalment se'ls "amenaça" manifestant que:

- Si en els informes dels propers mesos sobre el seguiment que les parts denunciades han donat a aquest missatge, el Secretari General indica que s'han fet avanços significatius, el Grup de Treball determinarà si continuen els progressos en el marc del següent informe periòdic sobre la situació dels nens i el conflicte armat a Sri Lanka;

- Si, no obstant això, en els propers mesos, les parts no responen de forma positiva a aquest missatge o no compleixen els compromisos ni les obligacions que els incumbeixen en virtut de les normes aplicables del dret internacional i les resolucions pertinents del Consell de Seguretat, en particular la resolució 1612 (2005), es podrien adoptar noves mesures.

L'informe del període posterior del 21 de desembre de 2007 es presenta al Grup de treball³⁶

En aquest informe es considera que s'han fet alguns progressos i, per tant, no es prenen mesures sancionadores però es denuncia que malgrat l'alliberament d'alguns nens vinculats als Tigres tàmls i a la facció Karuna, les dues parts continuen reclutant, segrestant i utilitzant nens i no han posat en llibertat tots els nens vinculats a llurs forces.

Tampoc no han aplicat procediments transparents per a l'alliberament i verificació, ni han permès l'accés complet de l'Equip especial de supervisió i presentació d'informes de les Nacions Unides a tots els emplaçaments militars sota el control d'ambdues parts.

En darrer lloc, s'assenyala que aquestes parts no han ultimat plans d'acció amb l'equip de les Nacions Unides que respectin les normes internacionals, la qual cosa justifica que es consideri l'adopció de **mesures selectives en cas que persisteixin aquests incompliments durant el període del proper informe.**

³⁶Informe del Secretari General sobre els nens i el conflicte armat de Sri Lanka, Doc. S/2007/758 del 21 de desembre de 2007

Per tant, tenint present aquesta darrera consideració, haurem d'esperar a l'informe que es presentarà al Grup de Treball el mes de desembre de 2008 per veure si el Consell de Seguretat aplica mesures més severes a aquests grups que reincideixen en les violacions contra els drets més fonamentals dels nens.

En aquest sentit, com a conclusió, m'agradaria acabar aquest treball amb les paraules del representant de Sri Lanka, el Sr. Kariyawasam, davant el Consell de Seguretat en la darrera sessió celebrada sobre els nens i els conflictes armats del 12 de febrer de 2008³⁷ "El Govern reconeix la necessitat de salvaguardar els nostres nens dels agents no estatals que els recluten per la violència i el terrorisme. Per això, ha presentat mesures específiques encaminades a consolidar el règim de protecció i benestar dels nens existent al seu programa per a la pau i el desenvolupament del país.

Som conscients que l'Estat és el principal responsable de protegir els nens i de promocionar-ne el benestar, i que és imprescindible aconseguir que els nens no estiguin en perill i impedir que siguin utilitzats com còmplices de la violència. Per tant, de la mateixa manera que rebutgem el terrorisme, seguim rebutjant el reclutament i la utilització de nens en conflictes armats ja que no és justificable en cap circumstància. Busquem el recolzament de la comunitat internacional per posar fi a aquesta amenaça i instem a que s'adoptin mesures internacionals més contundents contra els autors d'aquests delictes. El Secretari General, que identifica específicament el grup terrorista Tigres d'Alliberament de la Terra Tàmil (LTTE) com responsable de nombroses infraccions greus i

³⁷ Sessió Plenària del Consell de Seguretat del 12 de febrer de 2008 Doc. S/PV.5834

reiterades, ha fet constar aquest grup a la llista com infractor persistent. El Secretari General suggereix la necessitat d'exercir una major pressió sobre els infractors persistents i recalcitrants dels drets del nen, como el LTTE, considerant novament la necessitat d'imposar mesures selectives contra aquestes parts.

Estem d'acord amb les opinions recollides sobre la responsabilitat dels governs en relació amb les mesures de rehabilitació per als nens que busquen protecció especial i es rendeixen a les forces governamentals.

Rehabilitar els nens que hagin estat utilitzats com combatents per agents no estatals és tan important com evitar que els nens siguin reclutats per al conflicte armat. No obstant això, per als esforços de rehabilitació que garanteixin una bona reintegració dels nens a la societat calen recursos i perícia.

L'assistència i el suport internacionals tangibles per a aquests esforços, i no les meres manifestacions de preocupació, seran molt valuoses no només per promoure el benestar de la infància, sinó també per als esforços de consolidació de la pau.

És necessària la voluntat col·lectiva per actuar en allò que afecta a les qüestions que realment preocupen sobre el terreny. Per tant, principalment, el Consell de Seguretat ha d'actuar amb més determinació i adoptar mesures per evitar s'utilitzin nens com soldats i còmplices en qualsevol situació de conflicte.”

V. BIBLIOGRAFIA

- BADJOKO, Lucien. *Jo vaig ser un nen soldat*. Ed. La campana, Barcelona, febrer 2006
- CALVO GARCÍA, M. i FERNÁNDEZ SOLÀ, N. (coord) *Los derechos de la infancia y de la adolescencia*. Mira Editores S.A. Zaragoza, desembre 2000
- COALITION TO STOP DE USE OF CHILD SOLDIERS. *The Security Council and Children and armed conflict: Next steps towards ending violations against children*, January, 2008 a <http://www.child-soldiers.org>
- GÓMEZ ISA, Felipe. *La participación de los niños en los conflictos armados. El protocolo facultativo a la Convención sobre los Derechos del niño*, Ed. Universidad de Deusto, Bilbao, 2000
- LUZ, Daniel; PÉREZ, Rebeca; CARAMÉS, Albert. *Menors-soldat*. Ed. Fundació "La Caixa" Barcelona, 2005

VI. DOCUMENTACIÓ DE L'ORGANITZACIÓ DE LES NACIONS UNIDES

- Resolucions de l'Assemblea General

- Resolució 3318 (XXIX) del 14 de desembre de 1974. *Declaració sobre la protecció de la dona i l'infant en estats d'emergència o de conflicte armat*.
- Resolució 44/25 del 20 de novembre 1989. *Convenció sobre els drets de l'infant*
- Resolució 48/157 del 20 de desembre de 1993. *Protecció dels nens afectats pels conflictes armats*
- Resolució 51/77 del 12 de desembre de 1996. *Els drets del nen*

- Informe a l'Assemblea General sobre *Las repercussions dels conflictes armats sobre els nens*. Relatora Especial Sra. Graça Machel

- Doc. A/51/306 del 26 d'agost de 1996

- Informes del Representant Especial del Secretari General a l'Assemblea General per a la qüestió dels nens i els conflictes armats

- Doc. A/53/482 del 12 d'octubre de 1998
- Doc. A/61/275 del 17 d'agost 2006
- Doc. A/62/228 del 13 d'agost de 2007

- Informe del Representant Especial del Secretari General per a la qüestió dels nens i els conflictes armats al Consell de Drets Humans. Radhika Coomarraswamy

- Doc. A/HRC/4/45 del 9 de febrer de 2007

- Resolucions del Consell de Seguretat sobre els nens i els conflictes armats:

- 1315 (2000), del 14 d'agost;
- 1314 (2000), de l'11 d'agost;
- 1379(2001), del 20 de novembre;
- 1460 (2003), del 30 de gener;
 - 1539 (2004), del 22 d'abril;
 - 1612 (2005), del 26 de juliol.

- Informes del Secretari General sobre els nens i els conflictes armats

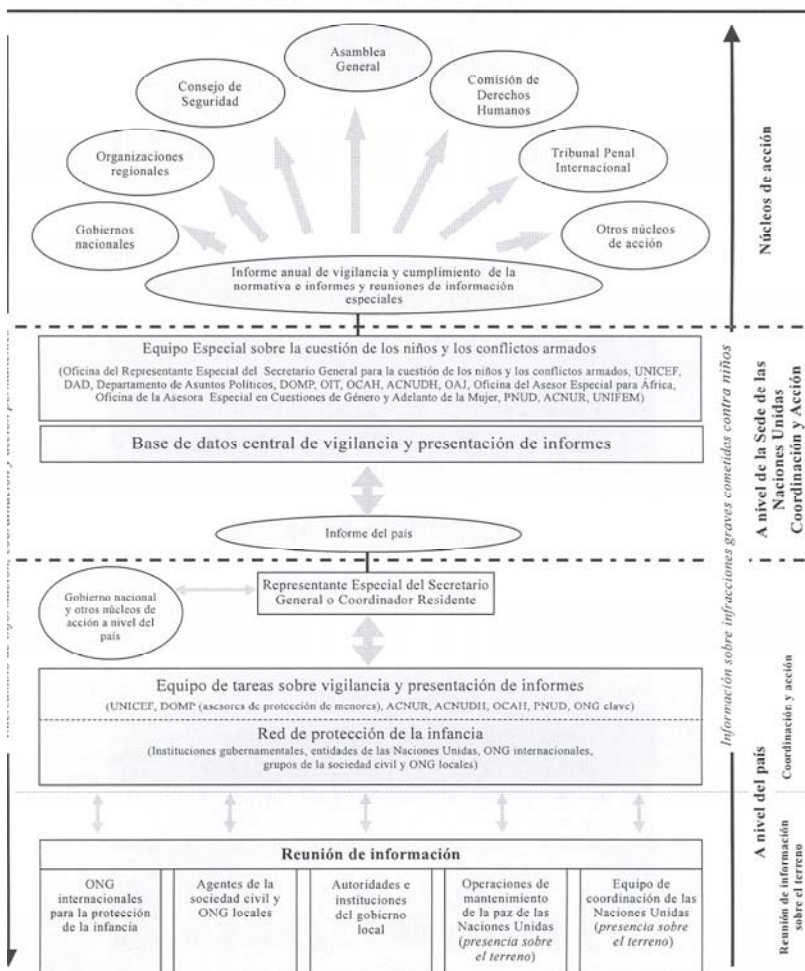
- Doc. A/55/163-S/2000/72 del 19 de juliol de 2000
- Doc. S/2002/1299 del 26 de novembre de 2002
- Doc. A/58/546-S/2003/1053 del 10 de novembre de 2003

- Doc. A/59/695-S/005/72 del 9 de febrer de 2005
 - Doc. A/61/529-S/72006/826 del 26 d'octubre de 2006
 - Doc. A/62/609-S/2007/757 del 21 de desembre de 2007
- Declaracions del President del Consell de Seguretat
- Doc. S/PRST/1998/18 del 29 juny 1998
 - Doc. S/PRST/1999/6 del 12 febrer 1999
 - Doc. S/PRST/1999/21 del 8 juliol 1999
- Informes del Secretari General sobre els nens i el conflicte armat a Sri Lanka
- Doc. S/2006/1006 del 20 de desembre de 2006
 - Doc. S/2007/758 del 21 de desembre de 2007
- Conclusions sobre els nens i el conflicte armat a Sri Lanka
- Doc. S/AC.51/2007/9 del 13 de juny de 2007
- Sessions plenàries del Consell de Seguretat
- Doc. S/PV.3896 del 29 de juny de 1998
 - Doc. S/PV.5834 del 12 de febrer de 2008

VII ANNEXES

Anex 1

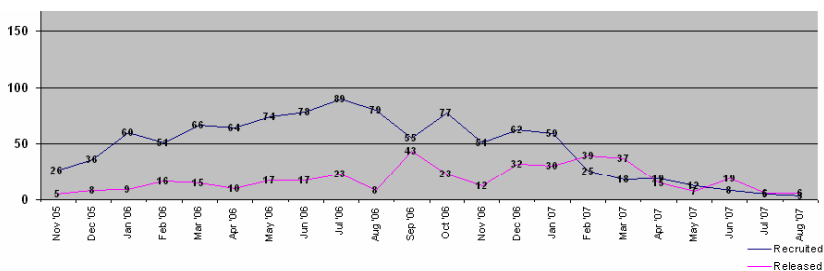
Diagrama del sistema de vigilancia y presentación de informes sobre la cuestión de los niños y los conflictos armados

Font: Naciones Unidas. Doc. A/59/695-S/2005/72

Anex 2: Dades referides als Tigres d'Alliberament de la Terra Tàmil (LTTE)

Evolució del reclutament de nens pels Tigres tàmls (recruited), segons la informació disponible, i alliberaments de nens (released) verificats entre l'1 de novembre de 2005 i el 31 d'agost de 2007

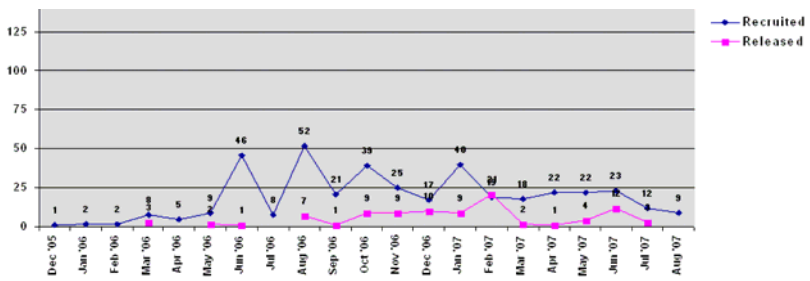
Anàlisi de l'edat dels nenes en el moment del seu reclutament pels Tigres tàmls, entre l'1 de novembre de 2005 i el 31 d'agost de 2007

Font: Nacions Unides. Doc. S/2007/758

Annex 3: Dades referides a la Facció Karuna del Partit Tamil Makkal Viduthalai Pulikal (TMVP)

Evolució del reclutament de nens (recruited) per la facció Karuna, segons la informació disponible, i alliberaments de nens (released) verificades a data 31 d'agost de 2007

Anàlisi de l'edat dels nenes en el moment del seu reclutament per la facció Karuna, entre l'1 de novembre de 2005 i el 31 d'agost de 2007

